

9
48

100KUNIKUNOZ I SZETI I UZ KAT A I ZIKATIT

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΙΔΑΓ. ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Αριθ.

11296

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Π.Ε.Κ. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Αριθ.

9/1748

ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΓΕΩΡΓ. ΤΣΟΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ 33
Αριθμ. 731
Κατηγορία 1Ε'
Εισ. αριθ. 37

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΡΑΙΣΚΑΚΗΣ

(31)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΦΕΞΗ
1905

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗΣ

Καταγωγή καὶ γέννησις. — Ὁ υἱὸς τῆς καλογραφίας. — Ἀρματο-
λικὸς βίος καὶ πρῶτα κατορθώματα.

Μεταξὺ τῶν ἡρώων τοὺς ὁποίους περιλαμβάνει ἡ μεγάλη
πινακοθήκη τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ἐξαιρετικὴν θέσιν
κατέχει ὁ γενναῖος αὐτὸς στρατηγὸς τῆς Ρούμελης ὁ ἀναδει-
χθεὶς ἀνδρὶς μεταξὺ τῶν ἀνδρειοτέρων, ὁ πληρώσας διὰ τῆς
φήμης του τὰ τέσσαρα πρῶτα ἔτη τῆς ἐπαναστάσεως, καὶ ἐν
τῶν δυστυχῶν οἱ ὅποιοι ἐπέπρωτο νὰ φονευθοῦν κατὰ τὴν
διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος, χωρὶς νὰ εὐτυχήσουν νὰ ἀπολαύσουν
τοὺς καρποὺς τῶν θυσιῶν των, καὶ νὰ ἴδουν πληρούμενα τὰ πα-
τριωτικὰ των ὄνειρα, διὰ τῆς ἐλευθερώσεως τῆς πατρίδος των.

Ἡ ἐμφάνισίς του εἰς τὸν κόσμον ὀφείλεται εἰς ἓν παρά-
πτωμα. Ἡ μήτηρ του, ἀνήκουσα εἰς ἔγκριτον οἰκογένειαν τῆς
Ρούμελης, ἀδελφὴ τοῦ Κώστα Διμισκῆ καὶ ἐξαδέλφη τοῦ Γώ-
γου Μπακόλα, δὲν διεκρίνετο διὰ τὴν κανονικότητα τῶν ἡθῶν
της. Ἐνωρὶς ἐγένετο καλογραφία καὶ ὡς τοιαύτη περιερχομένη
τὰ χωρία τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος ἦτο γνωστὴ διὰ τὴν ἐλευθε-
ροστομίαν της, τὴν τραχύτητα τῆς γλώσσης της καὶ τὴν ἐλευ-
θερίαν τῶν ἡθῶν της. Ἀπὸ τὸ ὄνομα καὶ τὴν οἰκογένειάν της
δὲν ἀπέμεινε τίποτε ἄλλο παρὰ ὁ τίτλος τοῦ σχήματός της καὶ
ὅλη ἡ Δυτικὴ Στερεὰ Ἑλλάς τὴν ἤξευρεν ὑπὸ τὸ ὄνομα «ἡ
καλογρηά». Ὡς καὶ αὐτὸς ὁ τύραννος τῶν Ἰωαννίνων Ἀλῆ

ἐπιθυμῶν νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν παλαιὰν του ζωὴν καὶ κατετάχθη εἰς τὸ σῶμα τῶν διασῆμων ἀρματωλῶν Κατσαντωνίων, εἰς τὸ ὁποῖον καὶ προήχθη εἰς πρωτοπαλλήλαρον, τουφεκίσας μαζί με δύο ἄλλους τὸν γενναῖον Ἄλθανόν Βελῆ Γκέεαν.

Ὁ Ἄλῃ πασᾶς πρὸ πολλοῦ εἶχε στρέψει τὴν προσοχὴν του πρὸς τὸν Κατσαντώνην καὶ προσεπάθει νὰ ἐξοντώσῃ τὸ σῶμά του. Καὶ κατώρθωσε μὲν ὁ τύραννος τῶν Ἰωαννίνων νὰ φονεύσῃ τὸν Κατσαντώνην, τὴν διοίκησιν ὅμως τοῦ σώματος ἀνέλαβεν ὁ ἀδελφός του Λεπενιώτης καὶ τὸ σῶμα ἐξηκολούθησε ν' ἀντιτάσσῃ εἰς τὸν Ἄλῃν ἡρωϊκῆν ἀντίστασιν. Μετ' ὀλίγον ἐν τούτοις ὁ Λεπενιώτης ἐφονεύετο διὰ προδοσίας καὶ τὸ σῶμα τῶν κλεφτῶν διελύετο, ὁ δὲ Καραϊσκάκης εὐρέθη εἰς ἐν τμήμα τοῦ σώματος αὐτοῦ, εἰς τὸ ἀποφασίσαν νὰ προσκυνήσῃ τὸν Ἄλῃ πασᾶν, ἀφοῦ ἡ ἀντίστασις πλέον ἐθεωρεῖτο ἀδύνατος. Τὸ σῶμα αὐτὸ ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν Τσόγκαν μετέβη τῶ ὄντι εἰς τὰ Ἰωάννινα, ὅπου ὁ Ἄλῃς περιποιήθη τοὺς ὑποταγέντας καὶ τὸν μὲν Τσόγκαν διώρισε καπετάνιον τῆς Βόνιτσας, τὸν δὲ Καραϊσκάκη ἐκράτησε πλησίον του ὡς ἀξιωματικὸν τῶν Τσοχαντήρηδων, ἧτοι τῶν σωματοφυλάκων.

Πιστῶς ὑπῆρέτησε τὸν Ἄλῃν ὁ Καραϊσκάκης ἐπὶ πολὺ καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀποστασίας αὐτοῦ, ὅτε τὰ στρατεύματα τοῦ Σουλτάνου ἐπῆλθον κατὰ τοῦ σατραπῆ τοῦ Ἰωαννίνων, ὁ ἔλλην ἀρχηγὸς ἀπέδειξε καὶ ἀφοσίωσιν πρὸς τὸν Ἄλῃν καὶ ἀτομικῆν ἀνδρείαν προκαλέσασαν τὸν θυμωσμὸν του. Μετ' ὀλίγον ὅμως προσῆλθεν εἰς τὰ στρατεύματα τοῦ Σουλτάνου καὶ ἔμεινεν ὑπηρετῶν ἐκεῖ, μέχρις ὅτου δυσχερεστηθεὶς με τοὺς ἀρχηγούς, ἀνεχώρησε κρυφίως ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα καὶ διηυθύνθη εἰς τὴν Βόνιτσαν μαζί με πλείστους ἄλλους Ἕλληνας, μεθ' ὧν κρυφίως εἶχε συνεννοηθῆ. Φεύγων ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα ὁ Καραϊσκάκης, ὅστις ἐν τῶ μεταξὺ εἶχε νυμφευθῆ ἤδη, κατώρθωσε νὰ παραλάβῃ καὶ τὴν γυναῖκά του, διὰ τρόπου ὁ ὁποῖος ἀπέδειξεν ὅτι ὁ ἀτρόμητος ἐκεῖνος ἄνθρωπος, ἐὰν εἶχε τὸ μένος καὶ τὴν

παραφορὰν τοῦ Ἀχιλλέως, εἶχεν ὅμως καὶ τὴν πανουργίαν τοῦ Ὀδυσσεύς. Τὴν γυναῖκά του ὁ Καραϊσκάκης ἐλάτρευε μεθ' ὅλην τὴν τρυφερότητα διὰ τῆς ὁποίας τὸν περιέβαλεν ἡ Μαριώ, εἶναι δὲ γνωστὸν τὸ τρίστιχον εἰς τὸ ὁποῖον συνώψιζε τὴν ζωὴν του:

Νέος ἐπανδρεύθηκα, ὠραίαν γυναῖκα ἐπῆρα,
ζεύκια πολλὰ ἐτρόβησα, δόξα μεγάλην νῦρα
καὶ γρόσια ἐκαζάντησα, ὅσα μοῦ ἦσαν χρεία.

Ὅτε ὁ Καραϊσκάκης ἐδραπέτευσεν ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα, μετέβη πρῶτον εἰς τὴν Βόνιτσαν καὶ ἀδυνατῶν νὰ ἐπαναστατήσῃ αὐτήν, ὡς ἐκ τῆς γειτονίας μετὰ τὸν Ἄλῃ πασᾶν, ἔσπευσεν εἰς Τζουμέρκα καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸ Μακρυνόρος, ὅπου ἔλαβε μέρος εἰς τὴν πρώτην μάχην τοῦ Κομποτίου, εἰς ἣν ἠγωνίσθη με ἀνδρείαν καὶ θάρρος. Ὅταν οἱ Τούρκοι ἐτάπησαν εἰς φυγὴν, ὁ Καραϊσκάκης ἀνελθὼν εἰς ὕψωμα τι ὕβριζεν ἐκεῖθεν τοὺς ἐχθρούς καὶ γυμνώσας τὰ ὀπίσθιά του τὰ ἐπεδείκνυε περιφρονητικῶς εἰς αὐτούς. Ἀλλὰ Γκέεας τις ἐνεδρεύων τὸν ἐπυροβόλησε καὶ τὸν ἐπλήρωσεν εἰς τὸ εὐκαισθητώτερον μέρος τοῦ ἀνδρικοῦ σώματος, ἐξ οὗ ὁ Καραϊσκάκης ἠναγκάσθη νὰ μεταβῆ εἰς τὸ Λουτράκι πρὸς θεραπείαν.

Ἐν τούτοις πολὺ ταχέως διέκοψεν ὁ Καραϊσκάκης τὴν θεραπείαν του καὶ διορισθεὶς ὑπὸ τῆς Κεντρικῆς Διοικήσεως χιλιάρχος τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος μετέβη εἰς Ἀγρᾶφα, τῶν ὁποίων ἠθέλε νὰ διορισθῆ ἀρχηγός, βοηθούμενος πρὸς τοῦτο καὶ ὑπὸ τοῦ Γιαννάκη Ράγκου τῶν Ἀγρᾶφων ὅμως ἀρχηγός ἦτο ἤδη ὁ Μπουκουβάλας καὶ ὁ διορισμὸς τοῦ Καραϊσκάκη δὲν ἦτο εὐκολος. Οὐχ ἦττον οὗτος κατώρθωσε ν' ἀνγνωρισθῆ ὑπὸ μερίδος τινος τῶν κατοίκων καὶ ὑπὸ τῶν ἐν Λαρίσση πασσάδων οἵτινες δὲν ἐπεθύμουν νὰ ἐρεθίζουν ἐναντίον των ἐπαρχίας κειμένων πλησίον καὶ δυναμένων νὰ τοὺς ἀνησυχίσουν.

Ὁ Καραϊσκάκης ὅμως καίτοι ἀγνωρισθεὶς ὑπὸ τῶν πασσάδων, μαθὼν ὅτι μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς πρώτης πολιορκίας τοῦ

Μεσολογγίου ὁ Ὁμὲρ πασσᾶς καὶ ὁ Κιουταχῆς κακῶς ἔχοντες ἐπρόκειτο νὰ διέλθουν διὰ Βραχωρίου, κατέλαβε τὸν ἄγιον Βλάσιν καὶ ἠνάγκασε τοὺς Τούρκους νὰ ὑποχωρήσουν εἰς τὸ Βραχωρί ἀφοῦ ἐφόρευσε διακοσίους, ἠνάγκασε δὲ τοὺς λοιποὺς εἰς τὴν ὀλεθρίαν ὑποχώρησιν πρὸς τὴν Πρέβεζαν.

Κατὰ τὸ 1823 ὁ Μουσταῆς, σκοπεύων νὰ διέλθῃ ἐκ τῶν Ἀγραφῶν καὶ ἔχων ὑπ' ὄφει του τὰς προηγουμένας σχέσεις τοῦ Καραϊσκάκη μὲ τοὺς πασσάδες τῆς Λαρίσσης, ἐζήτησε νὰ παρυσιασθῆ εἰς αὐτὸν αὐτοπροσώπως ὁ Καραϊσκάκης. Ὁ Ἕλληνας ἀρχηγὸς ἀπήντησε διὰ μικροῦ βανασωτάτου καὶ αἰσχροτάτου ποιήματος, καὶ μὴ δυνάμενος ὁ ἴδιος νὰ πολεμήσῃ, ἔστειλε τριακοσίους ἐκ τῶν ἀνδρῶν του εἰς τὴν ἡρωϊκὴν μάχην τοῦ Καρπενησίου, αὐτὸς δὲ κατέφυγεν εἰς Ἰθάκην, διὰ νὰ συμβουλευθῆ τοὺς ἰατρούς.

Οἱ ἰατροὶ τῆς Ἰθάκης ἀπεφάνθησαν ὅτι τὸ νόσημα εἶχε προχωρήσει ἐπικισθητῶς καὶ ὅτι ὀλίγη ὑπελείπετο ζωὴ εἰς τὸν ἀρχηγόν. Ἄλλ' αὐτὸς ἀνήσυχος ὡς ἦτο καὶ περιφρονῶν τὰς ὀδηγίας τῆς ἐπιστήμης ἔφυγε ταχέως ἀπὸ τὴν Ἰθάκην καὶ ἔσπευσε νὰ ἐμφανισθῆ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον, ὅστις εἶχεν ἔλθει εἰς Μεσολόγγιον ὡς πληρεξούσιος ἐπίτροπος κατὰ τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα. Ἀπὸ τὸν Μαυροκορδάτον ὁ Καραϊσκάκης ἐζήτησε τὴν ἀρχηγίαν τῶν Ἀγραφῶν, τὴν ὁποίαν εἶχε λάβει ἤδη ὁ Γιαννάκης Ράγκος. Ἀρνηθέντος ὅμως τοῦ Μαυροκορδάτου, ὁ Καραϊσκάκης ἔγραψεν εἰς τὸν Κολοκοτρώνην, ζητῶν τὴν βοήθειάν του, ἀλλὰ καὶ ὁ Κολοκοτρώνης δὲν ἀπήντησε καὶ ὁ Καραϊσκάκης εὐρῶν ἀφορμὴν ὅτι ναῦτάι τινες τοῦ Μεσολογγίου κακομετεχειρίσθησαν τὸν ἀνεψιόν του, συνέλαβε δύο προκρίτους καὶ κατέλαβε διὰ τῶν στρατιωτῶν του τὸ Βασιλάδι. Ἡ Διοίκησις πρὸ τῆς τοιαύτης στάσεως τοῦ Καραϊσκάκη, ἔσπευσε νὰ συγκαλέσῃ τὰς δυνάμεις τῆς καὶ ὁ Καραϊσκάκης βλέπων ὅτι τὰ πράγματα ἐξετραχύνοντο, ἀφῆκεν ἐλευθέρους τοὺς προκρίτους καὶ κατέλιπε τὸ Βασιλάδι.

Ἐν τῷ μεταξύ ὅμως ὑπόνοιαι ἐγεννήθησαν ἐκ διαφόρων περιστατικῶν ὅτι ὁ Καραϊσκάκης συνεννοεῖτο μετὰ τῶν Τούρκων, καὶ ὁ Μαυροκορδάτος, πληροφορηθεὶς ὅτι ἐστάλη καὶ ἐπιστολὴ τοῦ Καραϊσκάκη ὑποσχομένου εἰς τὸν Ὁμὲρ τὴν παράδοσιν τοῦ Μεσολογγίου καὶ τοῦ Αἰτωλικοῦ, συνέστησε πολεμικὸν συμβούλιον, τὸ ὁποῖον μὴ εὐρόν, φαίνεται, στοιχεῖα τῆς προδοσίας, ἐξ ἄλλου ὅμως κρίνον ὡς ἄτακτον τὴν διαγωγὴν τοῦ Καραϊσκάκη, διέταξεν αὐτὸν ἀπλῶς νὰ φύγῃ ἐκεῖθεν. Τῷ ὄντι ὁ Καραϊσκάκης ἐξῆλθε μετὰ τῶν ἀνδρῶν του ἀπὸ τὸ Ἀνατολικὸν καὶ μετέβη εἰς Ἀσπροπόταμον.

Ἀπὸ τὴν Δομνίτσαν τέλος τὴν 27 Μαΐου τοῦ 1824 ἔγραψεν εἰς τὸν Μαυροκορδάτον ζητῶν συγγνώμην παρὰ τῆς Διοικήσεως, ἥτις ὅμως καὶ πάλιν ἠρνήθη νὰ εἰσακουσῇ τὴν αἴτησίν του καὶ μόνον ἐπέτρεψεν αὐτῷ νὰ μεταβῆ εἰς Ναύπλιον, ὅπου ἔλαβε διαταγὴν νὰ τεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς 300 ἀνδρῶν καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα.

Ἐν τῷ μεταξύ αἱ ἀτυχίαι καὶ ἕως ἡ ἀκοίμητος φιλοδοξία του νὰ κατασταθῆ ἐπὶ τέλους ἀρχηγὸς τῶν Ἀγραφῶν, φαίνεται ὅτι ἐπενήργησαν ἐπὶ τῆς ψυχῆς του καὶ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς τῆς ὁ Καραϊσκάκης φαίνεται ἀρετὰ διάφορος ἀφ' ὅ,τι τὸν ἐγνωρίσαμεν μέχρι τοῦδε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Ὁ Καραϊσκάκης ἀρχηγὸς τῶν Ἀγραφῶν.

Μόλις ὁ Καραϊσκάκης ἔφθασεν εἰς Σάλωνα, ἡ Διοίκησις ἐλάμβανεν ἤδη μέτρα κατὰ τοῦ Ὀδυσσεῶς Ἀνδρούτσου, τοῦ οὐραίου ἢ διαγωγῆς, ὡς ὑπόπτου συνεννοήσεως μετὰ τῶν ἐχθρῶν, εἶχε κινήσει τὰς ὑποψίας τῆς. Ὁ Καραϊσκάκης εἰς οὐδεμίαν ἦλθε

σχέσιν πρὸς τὸν Ὀδυσσεά καὶ μόνον ἐφρόντισε νὰ πείσῃ πολλοὺς τῶν κατοίκων τῶν Ἀγραφῶν νὰ ὑπογράψωσιν ἀναφορὰν δι' ἧς ἐζήτησαν νὰ διορισθῇ οὗτος ἀρχηγὸς τῆς ἐπαρχίας των. Ἡ Διοίκησις δὲ διὰ νὰ πληρώσῃ ἐπὶ τέλους τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἀνδρὸς τοῦ ὁποίου τὴν ἀξίαν ἀνωμολόγει, ἐξ ἄλλου δὲ καὶ διὰ νὰ μὴ προσβάλλῃ τὸν διορισμένον ἤδη ἀρχηγὸν Γιαννάκην Ράγκον, διήρσε τὴν ἐπαρχίαν Ἀγραφῶν εἰς δύο τμήματα, καὶ τὸ μὲν ἐν ἀφῆκεν εἰς τὸν Γιαννάκην Ράγκον, τοῦ δὲ ἄλλου ἀρχηγὸν διώρισε τὸν Καραϊσκάκην.

Μόλις γενόμενος ἀρχηγὸς ὁ Καραϊσκάκης, ἔλαβε μέρος εἰς τὰς μάχας τῆς Ἀμπλιανης, εἰς τὰς ὁποίας ἐπολέμησε γενναιώτατα, εὐθύς δὲ κατόπιν ἐστάλη εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐτέθη εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Διοικήσεως διὰ τὴν καταστολὴν τοῦ δευτέρου ἐμφυλίου πολέμου. Καὶ εἰς τὴν περίστασιν δὲ ταύτην ὑπῆρξε πιστῶς καὶ εὐδρόκως καὶ ἐκλείθη παρὰ τὴν Μεθώνην, ὅταν διορισθέντος γενικοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ἐκεῖ Ἑλληνικῶν στρατευμάτων τοῦ Ὑδραίου ναυτικοῦ Σκούρτη, ἀνδρὸς γενναίου ἀλλ' ἀπίστου τῶν κατὰ ξηρὰν ἀγώνων, ἐπεληθόντος δὲ τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ τοῦ Ἰμβρακίου, τὸ κέντρον εἰς τὸ ὁποῖον εὐρίσκατο ὁ Σκούρτης ἐνίκηθη μεθ' ὅλην τὴν ἡρωϊκὴν του ἀμυνὰν καὶ ἐπὶ τέλους ἡ μάχη ἀπέβη ὑπὲρ τῶν Αἰγυπτίων, μολονότι τὰ ἄκρα ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκην καὶ τὸν Τζαβέλλαν ἠγωνίσθησαν γενναίως.

Ἡ ἥττα αὐτὴ ἐστάχισε πολὺ εἰς τὸν ἀγῶνα. Οἱ Ῥουμελιῶται ἀρχηγοί, προεξάρχοντες τοῦ Καραϊσκάκη, ἐδήλωσαν ὅτι δὲν ἐννοοῦν νὰ μείνουν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ὅτι ἐννοοῦν νὰ σταλοῦν εἰς τὴν Στερεάν, ἀφοῦ καὶ ἐκεῖνη κινδυνεύει ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ πρόεδρος τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς φρονῶν καὶ δικαίως ὅτι ὁ κίνδυνος τότε ἦτο εἰς τὴν Μεσσηνίαν, ἠρνήθη νὰ δώσῃ τὴν ἀπαιτουμένην ἀδειαν, οἱ Ῥουμελιῶται ὅμως ἀνεχώρησαν εἰς Ναύπλιον, ὅπου ἀντιθέτως πρὸς τὰς συστάσεις τοῦ Κουντουριώτη, ἡ Διοίκησις φοβουμένη νὰ δυσχεραστῆσιν τοὺς ἀνδράς ἐκείνους εἰς περίστασιν τόσῳ κρίσιμον, τοὺς περιεποιήθη

καὶ ἐφοδιάσασα αὐτοὺς διὰ τροφῶν καὶ πολεμοφοδίων τοὺς ἐξέπεστειλε κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν των εἰς τὴν Στερεάν.

Ὁ Καραϊσκάκης ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ῥούμελην δὲν ἤργησε νὰ ἔλθῃ εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὸν ἀρχηγὸν αὐτῆς Γκούραν, ἡ δὲ Κυβέρνησις εἰδοποιηθεῖσα ἐγκαίρως ἔσπευσε διὰ νὰ προλάβῃ τὴν σύγκρουσιν νὰ ἐξαποστείλῃ τὸν Καραϊσκάκην εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, οὗτος δὲ τῷ ὄντι μετέβη εἰς τὸ Καρπενήσι, διὰ νὰ βοηθήσῃ τὸ στενῶς πολιορκούμενον Μεσολογγίον.

Σημυτικῆ πραγματικῶς ὑπῆρξεν ἡ βοήθεια τὴν ὁποίαν ἔφερον ὁ Καραϊσκάκης εἰς τὸ πολιορκούμενον ἐθνικὸν ἐκεῖνο προπύργιον. Συνεννοηθεὶς εἰς Ἀμπλιαν τῶν Κραβάρων μετὰ τῶν Τζαβελκίων ἀπεφάσισε νὰ ἐπιπέσῃ κατὰ τοῦ πολιορκητικοῦ στρατοπέδου, εἰδοποιήσας ταυτοχρόνως καὶ τὴν φρουρὰν τῆς πόλεως νὰ προβῇ εἰς ταυτόχρονον ἐξοδον. Μετὰ θυμαστῆς πειθαρχίας προσέβη ὁ στρατὸς τοῦ Καραϊσκάκη μέχρι τοῦ Μεσολογγίου καὶ ἐκρύβη εἰς ἀπόστασιν τινα, μετ' ἀξιοσημειώτου δὲ στρατηγικῆς εὐφυΐας ὁ ἀρχηγὸς τὸν διήρσεν εἰς τρία σώματα, κρατήσας αὐτὴς τὴν διοίκησιν τοῦ κέντρου, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ εἶχεν ἀντιμέτωπον τὸν Κιουταχῆν μετὰ τοὺς ἐκλεκτούς του.

Ὅτε ἔφθασεν ἡ προσδιορισθεῖσα ὥρα, ἔγιναν τὰ προσυμφωνηθέντα σημεῖα εἰς τὰς φρουράς τοῦ Μεσολογγίου καὶ ὁ Καραϊσκάκης ἐπέπεσε κατὰ τῶν ἐχθρῶν, τρωμερὰ ἦτο ἡ ἐπακκολληθήσασα σφγχή. Οἱ Τούρκοι καταληθθέντες ἀπροπαράσκευοι ἐσφάζοντο ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν τοῦ Καραϊσκάκη καὶ τῶν ἐξεληθόντων ἐκ Μεσολογγίου καὶ ἐπὶ τέλους ἐτράπησαν εἰς κίσχραν φυγῆν.

Εἰς τὸ κέντρον ὅμως ὁ ἴδιος ὁ Καραϊσκάκης ἀπῆντησε δυσκολίας τινας, διότι ὁ Κιουταχῆς κατεῖχε μέρος προστατευόμενον ὑπὸ χανδάκων καὶ τάφρων. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῷ μεταξύ εἶχεν ἀνατελεῖ καὶ ἡ σελήνη καὶ ὁ Κιουταχῆς κατώρθωσε νὰ συγκατῆ τοὺς ἰδικούς του, ὁ Καραϊσκάκης ἠναγκάσθη νὰ διατάξῃ ὑποχώρησιν. Καὶ ἀπέτυχε μὲν ἡ λύσις τῆς πολιορκίας διὰ τοῦ

τολμηροῦ ἐκείνου κινήματος, ὁ ἐχθρικός στρατός ὅμως ἔπαυσε διηνήκως ἀπώλειαν 300 καὶ πλέον ἀνδρῶν, ἡ δὲ φρουρὰ τοῦ Μεσολογγίου ἐνεθαρρύνθη καὶ ὁ Κιουταχῆς ἀνεκάλυψεν ὅτι εἶχε κινδύνους καὶ ἄλλους πρὸς τοὺς ὁποίους ἔπρεπε νὰ παλαίῃ ἐκτός τῆς πολιορκίας τοῦ ἀκαταβλήτου ἐκείνου φρουρίου.

Ὁ Καραϊσκάκης, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ ἐπιχειρήματος αὐτοῦ, κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν ν' ἀποκόψῃ τὰς συγκοινωνίας τοῦ Κιουταχῆ, καὶ κατώρθωσε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ Μεσολόγγιον, ἀφοῦ διέτρεξε σπουδαῖον κίνδυνον κατὰ τινὰ νυκτερινὴν πορείαν. Πεσὼν δηλαδὴ εἰς τινὰ τάφρον καὶ ὑπ' οὐδενὸς τῶν στρατιωτῶν του ἐννοηθεὶς ἦν ἔμμενος ἐκεῖ, ἂν τὴν τελευταίαν στιγμὴν καὶ ἀφοῦ ὅλοι οἱ στρατιῶταί του ἐπέρασαν ἀπὸ τὴν κεφαλὴν του, δὲν κατώρθωνε διὰ τελευταίας προσπάθειάς νὰ ἐξέλθῃ.

Ἐξακολουθῶν τὸ ἔργον του τῆς παρεμποδίσεως τῆς τροφοδοτήσεως τοῦ Κιουταχῆ ὁ Καραϊσκάκης ἔπεσεν αἰφνιδίως κατὰ τινος ἀποσπάσματος εἰς τὸν Κραβασσαρῶν καὶ ἄλλους φονεύσας καὶ ἄλλους τρέψας εἰς φυγὴν κατέσχε 200 καμήλους, ἐκ τῶν ὁποίων ἐβδομήκοντα ἐφόνευσε, τὰς δὲ λοιπὰς μετέφερον εἰς τὸ στρατόπεδον. Μετ' ὀλίγας δὲ ἡμέρας ἐνεδρεύων εἰς τὰ μεταξὺ Λάσπης καὶ Ἐρειβίου στενὰ ἐπέπεσεν ἐναντίον ἄλλου ἀποσπάσματος συγκειμένου ἐξ ἡδὴ πολυτελῶς ἐνδεδυμένων ἰππέων καὶ τινων πεζῶν, καὶ μεγάλης συνοδίας φορτηγῶν καὶ ἀποσκευῶν.

Εἰς διάστημα ὀλίγων στιγμῶν οἱ ἀποτελοῦντες τὸ ἀπόσπασμα, πλὴν δύο τραπέντων εἰς φυγὴν καὶ δύο αἰχμαλωτισθέντων, ἐφονεύθησαν, πλουσιώτατα δὲ λάφυρα ἔμειναν εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων ἐκτιμηθέντα εἰς τὴν δημοπρασίαν ἀντὶ 515 χιλ. γροσίων.

Μετὰ τὸ κατώρθωμα τοῦτο ὁ Κιουταχῆς ἔλαβεν ὅλα τὰ μέτρα ὅπως μὴ παρεμποδισθῇ ἢ ἀποστολῇ τῶν τροφίμων, ἐγκαταστήσας φρουρὰς ἐξ 800-1000 ἀνδρῶν εἰς ἀπόστασιν ὄρας ἀπ' ἀλλήλων, ὥστε ἀδύνατον κατέστη εἰς τὸν Καραϊσκάκην νὰ τὸν προσβάλλῃ. Καὶ ἐνῶ ὁ Κιουταχῆς ἐτροφοδοτεῖτο ἀνέτως, ὁ στρα-

τός τοῦ Καραϊσκάκη ἤρχισε νὰ πάσχη ἔλλειψιν τροφίμων καὶ ἀναγκάσθη νὰ τοῦ ἀποστέλλῃ ἐπὶ τινὰ καιρὸν ἡ φρουρὰ τοῦ Μεσολογγίου. Μετ' ὀλίγον ὅμως ἡ πολιορκουμένη πόλις δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐξακολουθῆσῃ τὴν τροφοδοσίαν ταύτην καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1825 ὁ στρατός τοῦ Καραϊσκάκη, δεινοπαθῶν καὶ κακουχούμενος ἤρχισε νὰ γογγύζῃ, αὐτὸς δὲ ὁ ἴδιος προσεβλήθη καὶ πάλιν ὑπὸ τῆς δεινῆς νόσου, ἣτις τὸν ἐβασάνιζε καὶ δὲν ἠδυνήθη νὰ βοηθῆσῃ τὴν ἡρωϊκὴν φρουρὰν τοῦ Μεσολογγίου εἰς τὴν ἀξιοθαύμαστον ἐξοδὸν τῆς, πράγμα τὸ ὅποιον βαθέως ἐλύπησε τὸν γενναῖον ἀρχιστράτηγον τῆς Ρούμελης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Μάχη τοῦ Χαϊδαρίου. — Συνάντησις Καραϊσκάκη-Κιουταχῆ. — Ὁ Κριεζώτης εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. — Μάχη τῆς Δομβραίνης.

Μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Μεσολογγίου ἡ Στερεὰ ὀλόκληρος εὐρέθη ἐκτεθειμένη εἰς τὴν διάθεσιν τῶν Τούρκων καὶ τὸ μόνον φρούριον τὸ ὅποιον ἀντεῖχεν εἰσέτι εἰς τὴν βίαν καὶ τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Κιουταχῆ, ἦτο τὸ φρούριον τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ Τούρκος στρατηγὸς ἐκκαθαρίσας ὅλην τὴν Στερεὰν ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους του ἐπῆλθεν τέλος καὶ κατὰ τῶν Ἀθηνῶν, κατέλαβε τὴν πόλιν καὶ ἐκύκλωσε τὸ φρούριον εἰς τὸ ὅποιον εἶχε προλάβει καὶ ἐκλείσθη μετὰ τοὺς ἰδικούς του ὁ Γκούρας. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἀντοχὴ τοῦ φρουρίου ὑπ' αὐτοὺς τοὺς ὄρους δὲν προεμνηύετο μακρὰ καὶ ὁ Κιουταχῆς ἐθεώρει καὶ τὸν τελευταῖον αὐτὸν προμαχῶνα τῆς Στερεᾶς εἰς χεῖράς του, ὅτε ἔξαφνα εἰς τὰ ὀπίσθια τοῦ στρατεύματός του ἐφάνη ὁ Καραϊσκάκης.

Ὁ Καραϊσκάκης ἀναλαβὼν ἐκ τῆς ἀσθενείας του ἀλλὰ καὶ ἀπελπισθεὶς νὰ καταρτίσῃ εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα σῶμα ἀξιό-

μαχόν δια τοῦ ὁποίου νὰ προσβάλλῃ τὸν Κιουταχὴν, μετέβη εἰς τὸ Ναύπλιον καὶ ἐζήτησε παρὰ τῆς Κυβερνήσεως τ' ἀπαραίτητα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ μέσου. Ἄλλ' ἡ Διοίκησις οὐδὲν κατώρθωσε νὰ τῷ προμηθεύσῃ, διότι ἔλα πλέον τὰ εἶχεν ἐξαντλήσει ὁ μακροχρόνιος ἀγὼν, ὅτε ἔφθασαν αἱ ἀποστολαὶ τῶν βοηθημάτων ἀπὸ τὰς φιλελληνικὰς Ἐταιρίας τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Καὶ τοιοῦτοτρόπως κατώρθωσεν ὁ Καραϊσκάκης νὰ ὑπερηγήσῃ τὴν πρώτην δυσχέρειαν, ὅτε τοὺς πλείστους τῶν στρατιωτῶν τοῦ τοῦ ἀφήρπασεν ἀπ' αὐτοῦ ἡ ἀντιδραστικὴ κατὰ τῶν καθεστῶτων μερίς, ἡ ἐτοιμαζομένη νὰ κυλίσῃ εἰς τὸ αἷμα νέου ἐμφυλίου πολέμου τὴν Ἑλλάδα, δελεάζουσα δὲ διὰ μεγάλων μισθῶν τοὺς στρατιώτας τοῦ Καραϊσκάκη καὶ προσλαμβάνουσα αὐτοὺς ἐπὶ ζήμιον ὅχι μόνον τοῦ στρατηγοῦ τῆς Ρούμελης, ἀλλὰ καὶ ὅλου τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος.

Ὁ Καραϊσκάκης κατὰ τὴν φρικτὴν ἐκείνην ἐποχὴν ἀνέπτυσεν ὅλην τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς του καὶ ἀπεκάλυψεν ὅλην τὴν φλόγα τῆς φιλοπατρίας του. Συναντηθεὶς μὲ τὸν Κολοκοτρώνην εἰς τὸ Ἄργος, ἔπεισε τὸν ἀρχιστράτηγον τῆς Πελοποννήσου νὰ τῷ παράσῃ σπουδαίας ἐπικουρίας καὶ μάλιστα καὶ τὸν ἴδιον υἱὸν τοῦ, μὲ τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι μόνον θὰ ἐτελείωνεν ἡ ἐκστρατεία τῶν Ἀθηνῶν, ὁ Καραϊσκάκης μετὰ τῶν ἰδικῶν του θὰ ἐσπευδεν εἰς τὴν Πελοπόννησον νὰ βοηθήσῃ τὸν Κολοκοτρώνην κατὰ τοῦ Ἰβραήμ πασᾶ.

Διὰ νὰ συντελεσθῇ ὅμως τὸ ἐπιχείρημα, τολμηρὸν εἰς τοιαύτην ἐποχὴν γενικῆς ἀπελπισίας, ἐχρειάζετο νὰ διορισθῇ εἰς ἀρχιστράτηγος τῆς Σπέρδας, καὶ μολονότι ὅλοι ἐβλεπον ὅτι ὁ τίτλος ἔπρεπε νὰ δοθῇ εἰς τὸν Καραϊσκάκην, τὸν μόνον ἐλπίζοντα ὅτε ὅλοι οἱ ἄλλοι εἶχεν ἀπελπισθῇ, αἱ ἀντιζηλίαι παρενεβλήθησαν, ἂν δὲ δὲν ἔδιδε τὸ σύνθημα τῆς ὑποχωρήσεως αὐτὸς ὁ προσωπικὸς ἐχθρὸς τοῦ Καραϊσκάκη, ὁ Ζαΐμης, τὸ πρᾶγμα θὰ ἐματαιοῦτο. Ἄλλ' ὁ Ζαΐμης, καλέσας εἰς Ναύπλιον τὸν Καραϊσκάκην, τοῦ ἀνήγγειλε διὰ φράσεων κολακευτικῶν τὸν διορισμὸν του καὶ τῷ

ἔτεινε πρῶτος τὴν χεῖρα, τὴν ὁποίαν συγκεκινημένος ἔλαβεν ὁ Καραϊσκάκης ὑποσχεθεὶς ὅτι θὰ πράξῃ ὅ,τι τοῦ ἐπιβάλλει τὸ καθῆκον.

— Δὲν ἀνοῦμαι ὅτι ἕως τῶρα δὲν ἔκαμα ὅσον ἔπρεπε τὸ χρέος μου εἰς τὴν πατρίδα. Ὅταν θέλω γίνομαι ἄγγελος καὶ ὅταν θέλω διάβολος. Εἰς τὸ ἐξῆς ἔχω ἀπόφασιν νὰ γίνω ἄγγελος!

Ὁ Καραϊσκάκης ἀναχωρήσας ἀρχιστράτηγος τῆς Ρούμελης πλέον ἐκ Ναυπλίου, διηυθύνθη μὲ ἐλαχίστους στρατιώτας εἰς τὴν Σαλαμίνα, ἀποφασισμένος νὰ νικήσῃ πᾶν ἐμπόδιον καὶ νὰ ὑπερισχύσῃ κατὰ πάσης δυσκολίας. Εἰς τὴν Σαλαμίνα τὸν ἐπερίμεναν ὁ Βάσας καὶ ὁ Κριεζώτης, καὶ ἐν συμβουλίῳ ἀπεφασίσθη νὰ στήσῃ ὁ Καραϊσκάκης τὸ ἀρχηγεῖόν του εἰς τὸν Πειραιᾶ. Μὴ γνωρίζων ὅμως τὸν τόπον καὶ μεταβάς διὰ θαλάσσης διὰ νὰ τὸν μελετήσῃ, ἔπεσεν εἰς ἐνέδραν τῶν Τούρκων, οἵτινες παρ' ὀλίγον νὰ τὸν συλλάβουν αἰχμάλωτον. Ἀπεφασίσθη λοιπὸν νὰ προτιμηθῇ ἡ Ἐλευσίς καὶ εἰς αὐτὴν συνεκεντρώθησαν 1000 ἄνδρες τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν γάλλον στρατηγὸν Φαβιέρου, ἀρκετοὶ Πελοποννήσιοι ὑπὸ τὸν Χελιώτην, καὶ οἱ ἄνδρες τοῦ Καραϊσκάκη ἦτοι στρατὸς ἐν ὅλῳ ἐκ 3500 μαχητῶν.

Ὅτε ὁ στρατὸς αὐτὸς ἠτοίμασθη, ἐπροχώρησεν εἰς τὴν ἕξωθεν τῶν Ἀθηνῶν θέσιν Χαϊδάρι καὶ προσεκάλεσεν τοὺς Τούρκους. Μετὰ τινεὶς ἀκροβολιστικὰς τουφεκισμοὺς, οἱ Τούρκοι κατῆλθον ἀθρόοι, ἀλλ' ὁ Καραϊσκάκης διηύθυνε τὸσον καλὰ τὴν μάχην, ὁ Φαβιέρου ἦτο τὸσον γενναῖος καὶ οἱ φιλέλληνες ἠγωνίζοντο μὲ τόσην αὐταπάνοιχσιν, ὥστε οἱ Τούρκοι ταχέως ὑπεχώρησαν ἀφήσαντες καὶ ἀμετὰ λάφυρα εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ὁ Αἰνιᾶν διατείνεται ὅτι ἐφονεύθησαν 400 Τούρκοι καὶ ἐπληρώθησαν διπλάσιοι. Τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι ἡ σύγκρουσις ὑπῆρξε πολὺ πεισματώδης καὶ οἱ Ἕλληνες, καλῶς ὀδηγούμενοι καὶ ἐνθαρρυνόμενοι ἀπὸ τὸ παράδειγμα τῶν δύο γεν-

ναίων ἀρχηγῶν των καὶ ἀπὸ τὴν ὁρμὴν τῶν φιλελλήνων, ἔκαμαν θαύματα.

Μετὰ τὴν μάχην ταύτην ἀμέσως οἱ ἀρχαγοὶ διεφώνησαν, διότι ὁ μὲν Φαβιέρος ἐπρότεινε νὰ ἐπωφεληθῶσι τῆς ἐπιτυχίας ἐκείνης καὶ νὰ καταδιώξωσι τὸν ἐχθρὸν ἀποδειλιάσαντα ἤδη, ὁ δὲ Καραϊσκάκης φρονῶν ὅτι τοῦτο ἡδύνατο νὰ ἐκθέσῃ στρατὸν ἄνευ ἰππικοῦ εἰς μέρος πεδινόν, ἀντέτεινε καὶ προέλαβεν ἴσως καταστροφὴν τὴν ὁποίαν δὲν ἡδύνατο νὰ προῦπολογίσῃ ὁ ἀσυμείθετος εἰς τοῦ εἶδους αὐτοῦ τὸν πόλεμον Γάλλος στρατηγός.

Τὴν ἐπομένην ὁ Τουρκικὸς στρατὸς ἐνισχυθεὶς καὶ διὰ τῶν Τούρκων τῆς Καρύστου ἐπετέθη βικιῶτατα κατὰ τῶν Ἑλλήνων, εἰς πενταχιχιλίους ἄνδρας συμποσομένων. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ὁ Φαβιέρος ἐφαρμόζων τακτικὴν τῆς συνήθους εἰς τὸν πόλεμον πολεμικῆς, ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ πρὸς τὸ ὄχυρόμα-
του, ἐνῶ ἡ δεξιὰ πτέρυξ τὴν ὁποίαν διηύθυνεν ὁ Καραϊσκάκης, μαχομένη κατὰ τὰς συνηθείας τοῦ ἀτάκτου πολέμου τὸν ὁποῖον διεξήγον τόσο ἐπιτυχῶς οἱ Ἕλληνες, ἀντέστη καὶ κατώρθωσε ν' ἀποκρούσῃ τοὺς ἐχθρούς. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης οἱ Τούρκοι οἵτινες ὑπέστησαν μεγάλας ἀπωλείας, δὲν ἐπεχείρησαν ἄλλην ἔφοδον, ἀλλ' ἠρέσθησαν κανονοβολουῦντες τὰ Ἑλληνικὰ ὄχυ-
ρώματα, τὴν νύκτα δὲ ὁ Καραϊσκάκης διέταξεν ὑποχώρησιν εἰς τὴν Ἐλευσίνα διὰ νὰ συγκεντρώσῃ τὸ στρατεύμα του καὶ νὰ κα-
ταρτίσῃ τὸ ὀριστικὸν σχέδιον τῆς πάλης του μὲ τὸν Κιουταχῆν.

Τὴν ἐπομένην συνέβη τι ἀληθῶς περιεργότατον, τὸ ὁποῖον δανειζόμεθα ἀπὸ τὴν πολύτιμον βιογραφίαν τοῦ Καραϊσκάκη τὴν γραφεῖσαν ἀπὸ τοῦ σοφοῦ ἱστορικοῦ Κ. Παπαρηγοπούλου.

Ἦτο τότε ἐλλιμενισμένη εἰς τὸν Πειραιᾶ γαλλικὴ ναυαρχίς, τῆς ὁποίας ἐπέβαιναν ὁ ναύαρχος Δερινύ. Εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ ναυ-
άρχου εἶχε μεταβῆ ὁ στρατηγὸς Φαβιέρος, ὅταν ἀνηγγέλθη ὅτι φθάνουν ἐπίσης διὰ νὰ ἐπισκεφθοῦν τὸν ναύαρχον ὁ Ρεσίτ πασ-
σᾶς καὶ ὁ Ὁμὲρ πασσᾶς. Ὁ Φαβιέρος πεισθεὶς εἰς τὰς προτρο-
πὰς τοῦ ναύαρχου Δερινύ δὲν ἐνεφανίσθη, ἀλλ' ἐνῶ οἱ ὀθωμανοὶ

στρατηγοὶ κἀτήρχοντο εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς φρεγάδας, ἔφθασεν ὁ Καραϊσκάκης ἐρχόμενος καὶ αὐτὸς πρὸς ἐπίσκεψιν.

Ὁ Δερινύ δὲν ἤξευρε τί νὰ κάμῃ, διὰ νὰ προλάβῃ τὴν συν-
άντησιν, ἡ ὁποία ἐπὶ τέλους ἐπῆλθε. Καὶ ὁ Καραϊσκάκης καὶ ὁ Κιουταχῆς ἐξεπλάγησαν φυσικῶς εὐρεθέντες ἀπέναντι ἀλλή-
λων. Ἄλλ' ἀμφότεροὶ ἀνέκτησαν τὴν ψυχραιμίαν των.

Ὁ Καραϊσκάκης χαιρετήσας τουριστὶ τὸν Κιουταχῆν ἐκά-
θησεν, ἐνῶ ὁ τούρκος στρατηγὸς μόλις κινήσας τὴν κεφαλὴν εἶ-
πεν Ἄλθανιστὶ εἰς τὸν Καραϊσκάκην.

— Τί κάνεις, Καραϊσκάκη; Ἠλπίζω νὰ ἔλθῃς στὰ Βιτόλια νὰ μὲ προσκυνήσῃς καὶ νὰ σὲ δώσω ὅλα τὰ βιλκέτια ἀπὸ τὴν Ἄθηνά ὡς τὴν Ἄρτα.

— Ἐγὼ νὰ σὲ προσκυνήσω; εἶπεν ὁ Καραϊσκάκης. Ἄν εἶσαι σὺ Ρούμελης Βαλεσῆς, εἶμαι κ' ἐγὼ Ρούμελη Βαλεσῆς. Καὶ ἂν ἤξευρεν ἡ διοίκησίς μου ὅτι μιλοῦμεν τώρα μαζῆ, μ' ἐ-
κρέμαγε κ' ἐμένα καὶ 15 χιλιάδες στρατεύματα ὅπου ἔχω στὴν Ἐλευσίνα.

Ὁ δὲ Κιουταχῆς εἶπε:

— Καὶ πῶς δύναται νὰ σὲ κρεμάσῃ;

Ὁ δὲ Καραϊσκάκης ἀπήντησε:

— Μήπως ἐσένα δὲν σὲ κρεμνᾷ ὁ Σουλτάνος ὅταν θέλῃ; Ναι ἢ ὄχι;

— Ναι, εἶπεν ὁ Κιουταχῆς, διότι ἐγὼ ἔχω Βασιληᾶ.

— Μὲ κρεμνᾷ λοιπὸν κ' ἐμένα ἡ Διοίκησις, εἶπεν ὁ Καραϊσκάκης, διότι τὴν ἔχω Βασίλισσαν.

Τότε ἐσηκώθη ὁ Κιουταχῆς καὶ ἔφυγε πρῶτος ἀπὸ τὸ πλοῖον, μειδιῶν εἰς τοὺς τελευταίους λόγους τοῦ Καραϊσκάκη.

Ἐν τῷ μεταξῷ ἡμῶς αἱ διχόνοια εἰς τὸ στρατόπεδον ἠῤῥα-
ναν. Ὁ Φαβιέρος ἀπῆτει τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν ἢ τελείαν ἀνε-
ξαρτησίαν ἀπὸ τὸν Καραϊσκάκην, ἐν τῷ μεταξῷ δὲ παραλαβὸν τὸν τακτικὸν στρατὸν, ἐστρατοπέδευσεν εἰς τὰ Ἀμπελάκια,

ἀδιαφορῶν εἰς τὰς προσπαθείας τῆς Κυβερνήσεως, ἥτις προσεπάθει νὰ τοὺς συμβιδάσῃ.

Ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης ἀσυμφωνίας ἐπῆλθε ταχέως, αἱ πυκναὶ λιποταξίαι ὄχι μόνον τῶν στρατιωτῶν ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν ἀξιωματικῶν. Ὁ Καραϊσκάκης ματαίως προσεπάθησε νὰ συγκρατήσῃ εἰς τὸ καθήκον ἀνωτέρους καὶ κατωτέρους. Οἱ στρατιῶται ἔφευγον πρὸς τὴν Σαλαμίνα καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ τοὺς ἠκολούθουν, διατεινόμενοι ὅτι δὲν θέλουν νὰ γίνουν θύματα τῆς φιλοδοξίας τοῦ Καραϊσκάκη.

Ὁ γενναῖος ὅμως ἀρχιστράτηγος δὲν ἐπτοήθη οὔτε εἰς αὐτὴν τὴν ἀτυχίαν.

— Πηγαινέτε ὅπου ἀγαπάτε, εἶπε. Ὁ Καραϊσκάκης θέλει ἐπιμείνει εἰς τὴν θέσιν του καὶ ἄς χαθῆ. Ὅταν ὅμως σὰς ἐρωτήσουν οἱ ἄνθρωποι τί ἐκάματε τὸν ἀρχηγόν σας, εἰπέτε ὅτι τὸν παρεδώσαμεν εἰς τοὺς ἐχθρούς, διότι δὲν ἠθέλησε νὰ γίνῃ ἀρχηγὸς τῆς λιποταξίας.

Οἱ λόγοι οὗτοι ἀνεχάιτισαν τινὰς μόνον. Οἱ ἄλλοι ἔφευγον καὶ ὁ Καραϊσκάκης, ἀπομείνας μὲ τριακοσίους ἄνδρας, ἀπέκρουσεν ἐφόδους τινὰς τῶν ἐχθρῶν, οἵτινες βλέποντες ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν ἐγκατέλειπον τὰς θέσεις των, ἀπεχώρησαν ἀπρακτοὶ εἰς τὰς Ἀθήνας.

Τὸ γεγονός αὐτὸ ἔφερε τὸ ποθούμενον ἀποτέλεσμα. Οἱ λιποτάκται, πεισθέντες ὅτι ἀδίκως κατελήθησαν ὑπὸ φόβου, ἤρχισαν νὰ ἐπιστρέφουν καὶ μετ' ὀλίγον ὁ Καραϊσκάκης, ἀνακτήσας τὸν στρατόν του, ἀπεφάσισε ν' ἀποκόψῃ τὰς συγκοινωνίας τοῦ Κιουταχῆ καὶ στερῶν αὐτὸν τροφῶν καὶ ἐφοδίων νὰ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀθηνῶν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἐφονεύθη ὁ φρούραρχος τῆς Ἀκροπόλεως Γκούρας καὶ ὁ Καραϊσκάκης διορίσας ἀντ' αὐτοῦ τὸν Κριεζώτην ἀπεφάσισε νὰ τὸν στείλῃ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν διὰ νυκτὸς μὲ σῶμα ἰσχυρόν, τὸ ὁποῖον θὰ διέσπα τὰ τουρκικὰ χαρὰκώματα τοῦ

Ἰλισσοῦ καὶ θ' ἀνῆρχετο εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἐνῶ ὁ ἄλλος στρατὸς θ' ἀπησχόλει τοὺς Τούρκους πρὸς βορρᾶν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ στρατὸς τῆς Ἐλευσίνας ἠτοιμάσθη νὰ πλησιάσῃ πρὸς τὰ Πατήσια τὴν νύκτα, ὁ δὲ Φαβιέρου προσεφέρθη μὲ τακτικούς καὶ ζητήσας τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Καραϊσκάκη εἰς ἀτάκτους νὰ ἐπιπέσῃ καὶ αὐτὸς κατὰ τῶν Τούρκων τῶν Θηβῶν ὅπως, γενικευομένης τῆς μάχης, ἀπασχοληθῆ ὁ ἐχθρὸς καὶ εἰσέλθῃ εἰς τὸ φρούριον ὁ Κριεζώτης μὲ τοὺς ἰδικούς του. Ὁ Καραϊσκάκης προεμάντευσε καὶ τούτου τοῦ διαβήματος τὴν ἀποτυχίαν, ὁ Φαβιέρου ὅμως ἐπέμεινε καὶ ἐπὶ τέλους ὁ Καραϊσκάκης τὸν ἀφῆκεν ἐλεύθερον. Μόλις ὅμως ἐξεκίνησε τὸ σῶμα αὐτὸ καὶ ἀμέσως ἐπέστρεψεν εἰδοποιηθὲν ὅτι τὰ στενὰ κατεΐχοντο ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ἐπομένως ὅτι ἦτο ἀδύνατος ἡ πρόελασις.

Ἡ ἀποτυχία αὕτη δὲν ἀπεθάρρυνε τὸν Καραϊσκάκη, ὅστις τὴν εἶχε προῖδη καὶ ὁ ἀρχιστράτηγος ἐκκινήσας περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἀπὸ τὴν Ἐλευσίνα ἔφθασεν εἰς τὸ χωρίον Ζευγολατιὸ ἀπέχον μίαν ὥραν ἀπὸ τὰς προφυλακὰς τοῦ ἐχθροῦ. Ἐκεῖ διέταξε τὰ τῆς μάχης καὶ ἐκκίνησε πῶς θὰ γίνῃ ἡ ἐπίθεσις. Δυστυχῶς ὅμως οὔτε οἱ στρατιῶται οὔτε οἱ ἀξιωματικοὶ του τὸν ἤκουον, φρονούντες ὅτι ἦτο ἐκτάκτως παράτολμον τὸ ἐπιχειρημα ἐπιθέσεως ἐναντίον πολυαριθμοτέρου καὶ καλῶς ὀχυρωμένου ἐχθροῦ, καὶ ὁ Καραϊσκάκης, δημηγορήσας κατὰ τὴν συνήθειάν του πρὸς τοὺς στρατιώτας, τοὺς εὔρε ψυχροὺς καὶ ἀμεταπίεστους.

— Ὅστις θέλει ἄς μὲ ἀκολουθήσῃ ἐν ὀνόματι τῆς πατρίδος, εἶπε.

Καὶ ἐξεκίνησεν. Ὅταν ὅμως ἔφθασεν εἰς ἀπόστασιν τινὰ ἀπὸ τῶν προφυλακῶν, εἶδεν ὅτι δὲν τὸν ἠκολούθουν πλείοτεροι τῶν 150 ἀνδρῶν. Οὐχ ἦττον ὁ ἀτρόμητος ἐκεῖνος ἄνθρωπος διέταξεν ἀθροῦς συμπυροβολισμούς καὶ ἡ αἰφνιδία ἐπίθεσις ἐνέβαλεν εἰς ἀνησυχίαν τοὺς Τούρκους, οἱ ὁποῖοι ἤρχισαν συγκεντρούμενοι

πρὸς τὸ σημεῖον αὐτό, ὅπου ἐκπληκτοὶ ἔβλεπον ὅτι ἐγένετο ἐπιθεσις, καὶ ἐφάνιντο ἀποσύροντες τὰ στρατεύματά των ἀπὸ τὰ γύρω τῆς Ἀκροπόλεως. Εἶχε δὲ προσυμφωνηθῆ μεταξὺ Κριεζώτη καὶ Καραϊσκάκη, μολὶς οὗτος θὰ εἰσῆρχετο ἀσφαλῶς εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ν' ἀναγγείλῃ εἰς τὸν Καραϊσκάκην τὴν ἀφίξιν του δι' ἑννέα κανονοβολισμῶν.

Ἐν τούτοις ἡ νύξ προυχώρει καὶ σύγκρουσις ἐγένετο ὀλίγον κατ' ὀλίγον πυκνωτέρα καὶ ὅμως οἱ ἑννέα πυροβολισμοὶ δὲν ἤκούοντο. Οἱ βιογράφοι τοῦ Καραϊσκάκη διηγοῦνται τὴν ἀνησυχίαν, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκετο ὁ ἀρχιστράτηγος καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα. Ἀδιαφορῶν διὰ τὰ γινόμενα πρὸ αὐτοῦ, εἶχεν ὀλόκληρον τὴν προσοχὴν του ἐστραμμένην πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν, ἀναμένων τοὺς χαρμωσοὺς πυροβολισμοὺς. Ἐπὶ τέλους δύσθυμος καὶ ἀπηλισμένος διέτασσε τὴν ὑποχώρησιν πρὸς τὴν Ἐλευσίνα, διακοπέσις ἦδη τῆς μάχης καὶ τῶν Τούρκων μὴ τολμησάντων νὰ ἐξέλθουν ἀπὸ τὰς γραμμάς των, καὶ ἡ πορεία πρὸς τὴν Ἐλευσίνα ἤρχιζεν, ὅτε ἑννέα κανονοβολισμοὶ ἤχησαν ἀπὸ τῆς Ἀκροπόλεως, ἀγγέλλοντες τὴν εἴσοδον τοῦ Κριεζώτη εἰς αὐτήν.

Μετὰ δύο ἡμέρας ὁ Καραϊσκάκης ἐλάμβανε τὴν ἔκθεσιν τοῦ Κριεζώτη ἀποκαλύπτουσαν τὰς αἰτίας τῆς βραδύτητος. Ἀποβιθασθεὶς ἀργότερα τῆς ὀρισθείσης ὥρας ἕνεκα τοῦ πνέοντος σφοδροῦ ἀνέμου, ἀπῆλθεν ἐκ Μουνηχίας καὶ ἔφθασεν εἰς τὸ μνημεῖον τοῦ Φιλοπάππου χωρὶς νὰ ἐννοηθῆ. Αἰφνης οἱ σκοποὶ τὸν ἠνῶθησαν καὶ τὸν ἐκτύπησαν, ἐκεῖνος ὅμως, πρὶν προφθάσῃ νὰ εἰδοποιήσῃ τὸ στράτευμα, ὤρμησε μὲ τοὺς στρατιώτας του ταχέως καὶ ἀνελθὼν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἔρριψε τοὺς ἑννέα πυροβολισμοὺς ὅτε ἐξημέρωνε πλέον.

Ὁ Καραϊσκάκης πλήρης χαρᾶς ἤκουσε τοὺς πυροβολισμοὺς ἐκεῖνους τοὺς ἀναγγέλλοντας αὐτῷ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς Ἀκροπόλεως. Ἦδη τὸ φρούριον μὲ πλήρη καὶ ἀκούσαν φρουρὰν καὶ μὲ γενναῖον φρούραρχον ἠδύνατο ν' ἀντιῆξῃ ἀρκετὰ καὶ ὁ Καραϊ-

σκάκης ἐσκέφθη νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ σχέδιόν του τῆς καταλήψεως τῆς Ρούμελης, ὅποτε αἱ συγκοινωνίαι τοῦ Κιουταχ ἢ θ' ἀπεκόπτοντο καὶ ὁ στρατὸς του θὰ ἠναγκάζετο νὰ διαλυθῆ. Αὐτός, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Καραϊσκάκη, ἦτο ὁ μόνος τρόπος νὰ ἐκλείψῃ ἀπὸ τὴν Στερεάν καὶ ὁ Τουρκικὸς αὐτὸς στρατὸς, καὶ πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι τὸ σχέδιον εἶχε τὴν πρακτικότητα τῶν σκέψεων καὶ βλέψεων τοῦ Καραϊσκάκη.

Δυστυχῶς ὡς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς μελέτης ταύτης παρετηρήθη, εἰς ὅλα τὰ σχέδια τοῦ Ρουμελιώτου ἀρχιστρατήγου παρενεβάλλοντο κάθε τόσο αἱ προσωπικαὶ διαμάχαι, αἵτινες ποτὲ δὲν ἔλειπαν ἀπὸ τὰ Ἑλληνικὰ στρατόπεδα.

Καὶ αὐτὴν τὴν φορὰν οἱ ἀνυπότακτοι ἦσαν οἱ Σουλιῶται μὴ θέλοντες νὰ ἀναγνωρίσουν ἀρχιστράτηγον τὸν Καραϊσκάκην, καὶ ἀξιῶντες τὴν ἀρχηγίαν κατανεμημένην εἰς τρεῖς ἀρχηγούς, ὧν εἷς θὰ ἦτο ἐντελῶς ἰδικὸς των. Ἐννοεῖται ὅτι τοῦτο ἐσήμεινε διάλυσιν τοῦ στρατεύματος καὶ ὅχι μόνον ὁ Καραϊσκάκης ἀλλ' οὐδὲ καὶ πλεῖστοι ἀξιωματικοὶ του ἠδύναντο νὰ τὸ ἀνεχθῶσι, τὸ ἀπέκρουε δὲ καὶ ἡ ἰδέα τῆς ὑπακοῆς εἰς τὰς διατάγας τῆς Διοικήσεως. Ὅταν ὅμως τὰ πράγματα εἶχον φθάσει εἰς τὸ μᾶλλον δυσάρεστον καὶ ὀξὺ σημεῖον, μία μερὶς μεγάλη Σουλιωτῶν ἐτάχθη ὑπὲρ τοῦ Καραϊσκάκη, τοῦ ὁποίου ἤδη τὸ σῶμα ἦτο ἀρκούντως πλέον καὶ ἀριθμητικῶς καὶ ὑπὸ ἔποψιν ἀνδρῶν ἰκανόν.

Δυστυχῶς εἰς τὸν στρατὸν αὐτὸν δὲν προσετέθη καὶ ὁ Φαβίερος, διαρκῶς διαφερόμενος πρὸς τὸν Ἑλληνα ἀρχιστράτηγον καὶ ὁ Καραϊσκάκης ἄγων στρατὸν 2500 ἀνδρῶν ἐκλεκτῶν καὶ ἐμπειροπολέμων, καὶ ἀφῆσας ὀπίσω του εἰς τὸ στρατόπεδον τῆς Ἐλευσίνας ἀρχηγὸν τὸν Βάσον Μαυροβουινιώτην, ἐξεστράτευσε πρὸς βορρᾶν ἀφοῦ ἔκαμεν ἐνθέρμους συστάσεις εἰς τοὺς ὑπ' αὐτὸν νὰ τηρήσωσι τὴν πειθαρχίαν, ἐπέβαλε δὲ εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς τὴν ὑπογραφὴν ὑποσχετικοῦ περὶ τηρήσεως ὅλων τῶν ὅρων τῆς τάξεως καὶ τῆς ὑπακοῆς, ὅπως ἐλυσιθῶσιν αἰ

ὑποταγεῖσαι εἰς τοὺς Τούρκους ἐπαρχίαι καὶ προσέλθωσιν εἰς τοὺς Ἑλληνας.

Ὁ Καραϊσκάκης ὁδεύων πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἔχων ἀνάγκην νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰς διόδους ἀπέστειλεν εἰς τὴν Δομβραϊνὰν τὸν Ἀλέξανδρον Γρίβαν Γαρδικιώτην διὰ νὰ καταλάβῃ τὸ στενὸν ἐκεῖνο. Εἷς ὅμως τῶν ἀνδρῶν τοῦ σώματος τούτου συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων ὡμολόγησεν ὅτι ἔρχεται ὀπίσω του ὁ Καραϊσκάκης, καὶ οἱ Τούρκοι ὠχυρώθησαν ἐκ τῶν ἐνότων εἰς τὰς οἰκίας τοῦ χωρίου καὶ εἰς τοὺς πύργους του. Ὁ Καραϊσκάκης εὐρεθεὶς πρὸ τῆς ἀπροσδοκίτου ἐκείνης ὀχυρώσεως διέταξε νὰ καταληφθοῦν αἱ οἰκίαι καὶ οἱ πύργοι, ἀλλ' οἱ στρατιῶται ἀπηνυδισμένοι ἐκ τῆς μακρᾶς πορείας ἠρνήθησαν νὰ ὑπακούσουν καὶ ἐβάδισαν πρὸς τὸ Κακόσι, ὡς ἐκ τούτου δὲ οἱ Τούρκοι ἐπρόφθασαν νὰ ὀχυρωθοῦν εἰς Δομβραϊνὰν καὶ ὁ Καραϊσκάκης ἠναγκάσθη νὰ πολιορκήσῃ αὐτοὺς τὴν ἐπομένην διὰ στρατευμάτων, τὰ ὅποια δυστυχῶς δὲν ἐτήρουν τὰς δοθείσας ὑποσχέσεις τῆς τάξεως καὶ τῆς ἀντοχῆς. Ἐξαίφνης ἀνηγγέλθη εἰς αὐτὸν ὅτι τὸ μόνον τηλεβόλον, τὸ ὁποῖον εἶχεν, ἐκινδύνευσε νὰ πέσῃ εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ, ἔδραμε πρὸς τὰ ἐκεῖ καὶ προσεπάθει ν' ἀποσύρῃ καὶ νὰ σώσῃ τὸ τηλεβόλον, ὅτε ἄλλοι ἀγγελιαφόροι τὸν εἰδοποίησαν ὅτι σῶμα ἐλληνικὸν ἐκινδύνευε νὰ πέσῃ εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν περικυκλωθὲν ὑπ' αὐτῶν. Ἀφῆκε τότε τὸ τηλεβόλον εἰς τὴν φροντίδα τῶν ἀξιωματικῶν του ὁ Καραϊσκάκης καὶ ἔδραμε πρὸς τοὺς κινδυνεύοντας, οἵτινες ἐν τῷ μεταξῷ εἶχον σωθῆ.

Μολονότι ὅμως δὲν ἀνηγγέλλετο μέχρι τοῦδε ἐπιτυχῆς ἡ ἐκστρατεία αὕτη τῆς Στερεᾶς, ἐν τούτοις γνωσθεῖσα εἰς τὴν Πελοπόννησον προσεκάλει εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα τοὺς Στερεολλαδίτας καὶ τὸ στρατόπεδον τοῦ Καραϊσκάκη ἠῤῥαγεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον.

Ὁ Καραϊσκάκης, βλέπων ἀπροσδοκίτως πολλαπλασιαζόμενον τὸ στρατόπεδόν του, ἀπέστειλε διάφορα σώματα πρὸς κατάληψιν θέσεων τοῦ ἐχθροῦ ἐπικαίρων κυρίως διὰ τὴν πραγμα-

τοποίησιν τοῦ σχεδίου του, τῆς ἀποκοπῆς δηλαδὴ τῶν συγκοινωνιῶν.

Ἐν τῷ μεταξῷ ἡ πολιορκία τῆς Δομβραϊνῆς ἐξηκολούθει, εἰς μίαν δὲ μικρὰν συμπλοκὴν περικυκλωθεὶς ὑπὸ τούρκων ἰππέων ὁ Γιαννάκης Σουλτάνης, θὰ ἐφονεύετο, ἐὰν δὲν ἔσπευδε προσωπικῶς εἰς ἐνίσχυσίν του ὁ Καραϊσκάκης. Ἐν τούτοις ὁ γενναῖος ἐκεῖνος ὑποστράτηγος εἶχε λάβει ἤδη τέσσαρας πληγὰς, καὶ μολονότι ἐμάχετο ἀκόμη, μόλις μετηνέθη εἰς τὸ στρατόπεδον ἀπέθανε. Ὁ θάνατος τοῦ γενναίου ἐκείνου ἀνδρὸς ἐθύθισεν εἰς ζῶηροτάτην λύπην τὸν Καραϊσκάκη, ὅστις εἰλικρινῶς τὸν ἔκλαυσεν ἐκτιμῶν τὴν ἀνδρείαν καὶ τὸν εὐθὺν χαρακτήρα τοῦ ὑπαρχηγοῦ του, τόσον μᾶλλον ἀξιοθρήνητον ὅσον ἦτο καὶ ἀρκούντως σπάνιος.

Ἐν τούτοις ὁ Καραϊσκάκης εἰδοποιήθη ὅτι ὁ Μουσταφάμπεης, ἐπιτεθεὶς κατὰ τῶν ἐν Μηλεύτῃ Ἑλλήνων καὶ ἐκβαλὼν αὐτοὺς ἐκεῖθεν, ἤρχετο ἤδη ἐναντίον του. Ὁ Καραϊσκάκης ἐσκέφθη νὰ μὴ τὸν περιμείνῃ καὶ μὲ τὴν στρατηγικὴν προβλεπτικότητα, ἣτις ἐχαρακτήριζε τὸν αὐτοφυῆ αὐτὸν στρατηγόν, ἀπεφάσισε νὰ καταλάβῃ τὰ δύο στενά, διὰ τῶν ὁποίων θὰ διήρχετο ὁ τούρκος στρατηγός, τὸ Δίστομον καὶ τὴν Ἀράχωβαν.

Ἐξεκίνησε λοιπὸν ἐγκαταλείψας τὴν Δομβραϊνὴν καὶ ἐπορεύετο πρὸς πραγματοποιήσιν τοῦ σχεδίου του, ὅτε εἰδοποιήθη ὅτι οἱ Σουλιάται ἐστασίαζον καὶ πάλιν ζητοῦντες ἴδιον στρατηγόν. Σπεύσας εἰς τὴν οἰκίαν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον συνέλθει οἱ ἀξιωματικοὶ των, τοὺς παρέστησε διὰ γλώσσης τραχείας καὶ ζωηρᾶς τοὺς κινδύνους τῆς πατρίδος καὶ οὗτοι συγκινηθέντες ἐπὶ τέλους ἐδήλωσαν ὅτι ἀκολουθοῦν προθύμως τὸν ἀρχιστρατηγὸν εἰς τὸν κοινὸν ἀγῶνα, κατασιγάζοντες τὴν φωνὴν τῆς φιλοδοξίας των.

Ἐξηκολούθησε λοιπὸν ἡ πορεία καὶ ἀπέμενεν ἡ ἀμφιβολία περὶ τοῦ ποῖαν ὁδὸν θὰ ἐξέλεγεν ὁ Μουσταφάμπεης εἰς τὴν καθόδον του, ὅτε οὗτος καταλύσας μίαν νύκτα εἰς τὸ μοναστήριον

τῆς Ἱερουσαλήμ, συνεζήτει μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν του τὸν τρόπον, καθ' ὃν θὰ διήρχετο ἀπὸ τὴν Ἀράχωβαν. Καλόγηρός τις τοῦ μοναστηρίου τούτου, γνωρίζων τὴν Ἀλβανικὴν καὶ ἐννοήσας τὰ λεγόμενα, ἔσπευσε νὰ τὰ ἀναγγεῖλῃ εἰς τὸν Καραϊσκάκη, ὅστις ἀμέσως διέθεσεν οὕτω τὰ στρατεύματά του, ὥστε ὁλόκληρος ὁ στρατὸς τοῦ Μουσταφάμπεη κατελθὼν τὴν ἐπομένῃν εὐρέθη περικυκλωμένος ἐξ ὅλων τῶν μερῶν καὶ μετὰ τὸν δρόμον τῆς ὑποχωρήσεως κοπτόμενον ὑπὸ τοῦ Καραϊσκάκη. Οἱ Τούρκοι ἀπεσύρθησαν εἰς ὕψωμά τι ἀναμένοντες ἐπικουρίας ἐκ μέρους τῶν πέριξ τούρκων. Ὁ Καραϊσκάκης κλείσας ὅλας τοὺς διόδους ἔτρεψεν εἰς φυγὴν σῶμα 800 τούρκων ἐρχομένων ἐκ Δικελίας, καὶ ἐν γένει ἔλαβε τοιαῦτα μέτρα ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ ἔλθῃ βοήθειά τις.

Οἱ Τούρκοι ματαίως ἐπερίμεναν ἐπὶ ἡμέρας τὰς βόηθείας καὶ τὰς ἐνισχύσεις. Οὐδεὶς ἤρχετο, ὁ καιρὸς καθίστατο δριμύτατος, ἀσθένεια ἐνέσκηψε μεταξύ των, ὁ Μουσταφάμπεης ἐπληρώθη καὶ ἐπὶ τέλους τὸ πολεμικὸν των συμβούλιον ἀπεφάσισε νὰ ἐξέλθουν καὶ νὰ φύγουν. Ὁ Καραϊσκάκης ἐδέχθη τὴν πρότασιν, ἐζήτησεν ὅμως διὰ νὰ ἐπιτρέψῃ νὰ ἐξέλθουν νὰ τῶ δώσουν ὡς ὁμήρους τὸν Μουσταφάμπεην καὶ Κεχαγιάμπεην. Οἱ Τούρκοι δὲν ἐδέχθησαν καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιμείνουν, μετὰ τρεῖς ἡμέρας ὅμως ἐπεχείρησαν ἀπεγνωσμένην ἔξοδον. Ἡ χιὼν ἐπιπτε πυκνὴ καὶ οἱ Ἕλληνες, βιασθέντες ὑπὸ τοῦ ψύχους, εἶχον ἐλαττώσει κάπως τὴν ἐπίβλεψίν των, ὅταν οἱ Τουρκαλβανοὶ ἐξήλθον ἀθουρώως καὶ θὰ ἐσώζοντο, ἂν δὲν ἦσαν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ἐξηντημένοι, ὥστε μόνις ἐξήρχοντο ἐπιπτον ὁ εἰς ἐπὶ τοῦ ἄλλου καὶ ἀπέθνησκον ἐπὶ τῆς χιόνος. Οἱ Ἕλληνες, εἰδοποιηθέντες ἐπὶ τέλους ὅτι οἱ πολιορκούμενοι ἔφευγον, ἐτράπησαν εἰς καταδίωξίν των καὶ ἤρχισεν ἐπὶ τῆς χιόνος σφαγὴ ἀγρία ἀλλὰ καὶ τόσον μυστικὴ καὶ ἀθόρυβος, ὥστε ὁ Καραϊσκάκης ἐλθὼν τελευταῖος ἐνόμισεν ὅτι οἱ Τούρκοι εἶχον κατορθώσει νὰ διαφύγουν.

Μόνον δὲ ὅταν εὐρέθη εἰς τὸν λευκὸν δρόμον τὸν βαπτόμενον εἰς τὸ αἶμα καὶ βρίθοντα ἀπὸ πτώματα ἐνόησεν ὅτι ἐγένετο σφαγὴ.

Ἐκ τῶν δισχιλίον Τούρκων μόνις διεσώθησαν 300 διὰ τῆς φυγῆς, καὶ αὐτοὶ δὲ ἔχον ἐντελῶς καλῶς ἔχοντες, οὐδεὶς δὲ ἐκ τῶν ἀρχηγῶν των ἐσώθη. Ὅλα τὰ πλούσια λάφυρα τῶν ἐχθρῶν, αἱ στολαὶ των, τὰ ὑποζύγια, εἴκοσι τρεῖς σημαῖαι καὶ τὰ ὄπλα των ἔπεσαν εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Κεχαγιάμπεης συλληφθεὶς ζῶν καὶ μὴ ἀναγνωρισθεὶς ἐφρονεῦθη, ὁ δὲ Μουσταφάμπεης ψυχορραγῶν ἀπεκεφαλίσθη ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἀδελφοῦ του, ἵνα νὰ μὴ πέσῃ ζῶν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ ἥρωικὴ νίκη τῆς Ἀραχώδης ἐπανηγυρίσθη παντοῦ τῆς Ἑλλάδος ὡς ἐν ἀπὸ τὰ φωτεινότερα σημεῖα τοῦ ἀγῶνος, ὁ δὲ Καραϊσκάκης ὑπερήφανος δι' αὐτὴν διέταξε καὶ ἐστήθη τρόπαιον ἀπὸ τὰς κεφαλὰς τῶν Τούρκων εἰς τὸν λόφον τῆς Ἀραχώδης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

Ἡ συμπλοκὴ τοῦ Τουρκοχωρίου.—Λάφυρα εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων.—Φυγὴ τοῦ Ὁμέρ.—Ὁ Καραϊσκάκης πρὸ τῶν Ἀθηνῶν.—Ἡ μάχη τοῦ Φαλήρου.—Θάνατος τοῦ Καραϊσκάκη.

Ὁ Καραϊσκάκης ἐξακολουθῶν τὸ ἔργον του ἐτράπη ἤδη πρὸς δυσμὰς ἐγκαταστήσας φρουρὰς εἰς διάφορα μέρη ὥστε νὰ διατηρῇ τὴν ἰδικὴν του συγκοινωνίαν καὶ μετὰ τὸν σκοπὸν νὰ φέρῃ εἰς ἀπορίαν τὸν Κιουταχὴν τῶν Ἀθηνῶν διὰ τῆς ἐλλείψεως τροφῶν.

Τῷ ὄντι εὐρισκόμενος εἰς τὴν Βελίτσαν κειμένην εἰς τὰς ὑπάρχειας τοῦ Παρνασοῦ εἰδοποιήθη ὅτι τουρκικὸν ἀπόσπασμα συνοδεῦον πλουσιωτάτην ἐφοδιοπομπὴν ἐπρόκειτο νὰ διαβῇ διὰ τῆς Σουνάνας. Τὸ ἀπόσπασμα ἀπετέλουν 700 ἄνδρες, δισχιλία δὲ ζῶα φορτωμένα ἔφερον τροφὰς καὶ πολεμικὰ εἶδη διὰ τὸν στρατὸν τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ Καραϊσκάκης, σπεύσας εἰς τὸ Τουρκο-

χώρι παρὰ τὴν Σουνάναν κατέλαβε τὰ στενά, ἐπετέθη ἐξ ἀπροόπτου κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ἐφόνευσεν ἰδίᾳ χειρὶ τὸν ἀρχηγόν των, τρέπει τοὺς ἄλλους εἰς αἰσχροὴν φυγὴν καὶ ἀρπάζει χίλια ζῶα.

Ἐννοεῖται ὅτι ἡ δευτέρα αὕτη ἐπιτυχία ἐπανηγυρίσθη ἐξ ἴσου περιφανῶς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ἰδιαίτερος μάλιστα αὕτη δὲν ἦτο μόνον ἠθικὴ ἐπιτυχία. Ἦτο καὶ μεγάλη ὕλική τοιαύτη καὶ τὸ Ἑλληνικὸν στρατόπεδον ἐφωδιάσθη διὰ τροφίμων καὶ πολεμικῶν εἰδῶν ἀφθονωτάτων, οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ στρατιῶται ἐμοιράσθησαν πλοῦσις ὅπλα, ζῶα ἀπέμειναν ἀφθονα εἰς τὸ στρατόπεδον, καὶ ἐπὶ πλεόν ἀπέμεινεν ἡ χαρὰ ὅτι οὐδὲν ἐξ ὧν αὐτῶν εἶχεν ὁ εἰς τὰς Ἀθήνας ἀνακμένων ἤδη Κιουταχχί.

Τόση δὲ ἦτο ἡ φήμη, τὴν ὁποίαν ἀπέκτα ἤδη ὁ Καραϊσκάκης, ὥστε ὁ Ὁμέρ πασᾶς ὑποπτέυσας ὅτι θ' ἀπεκλείετο εἰς τὴν Βελίτσαν ἔσπευσε νὰ φύγη ἀφίνων εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων νέα πάλιν λάφυρα, ἐν κανόνιον καὶ ἑκατὸν σκηνάς.

Τοιοτοτρόπως μετὰ τεσσάρων μηνῶν ἐκστρατεῖν εἰς τὴν Στερεὰν ὁ Καραϊσκάκης ἐπιστρέφων ἤδη εἰς τὴν Ἐλευσίνα, ἀφῆκεν ὀπίσω του τὴν Στερεὰν ἐλευθέραν ἀπὸ τούρκους, ἐνῶ ὅταν ἐξεκίνησεν ἐξ Ἐλευσίνος ὅλη ἡ χώρα κατείχετο ὑπ' αὐτῶν.

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα, ὅτε ὁ Καραϊσκάκης διαταχθεὶς ὑπὸ τῆς Διοικήσεως ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀττικῆς καὶ ἔστησε τὸ ἀρχηγεῖόν του εἰς τὸ Κερατσίνι. Μόλις ἔσπευσεν ἐκεῖ ὁ ἀρχιστράτηγος, τοῦ ἐπετέθησαν δις οἱ τούρκοι ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ρεσίτ πασᾶ, ἀλλὰ καὶ τὰς δύο φορές ἀπεκρούσθησαν ἐπιτυχῶς καὶ μὲ ἀρκετὰς ἀπωλείας.

Ὁ Καραϊσκάκης προσεπάθει νὰ ἐφορμύσῃ τὸ σχέδιόν του, τὸ ὁποῖον συνίστατο εἰς τὸ νὰ ἀνοίξῃ διαρκῆ ἐλευθέρον δρόμον μεταξὺ τοῦ στρατοπέδου του καὶ τοῦ φρουρίου, οὕτως ὥστε ἡ πολιορκία τοῦ Ρεσίτ νὰ εἶναι ἀνωφελής. Δυστυχῶς δὲν ἦτο πεπωμένον νὰ πραγματοποιηθῇ τὸ σχέδιον αὐτό. Ἡ Διοίκησις, θέλουσα νὰ τιμῆσῃ τοὺς δύο τόσον εὐγενῶς ἀγωνιζομένους ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος φιλέλληνας Κόχραν καὶ Τζούρτζ, ἐσκέφθη νὰ διο-

ρίσῃ τὸν μὲν πρῶτον ναύαρχον τὸν δὲ δεύτερον στρατηγόν ὧν τῶν κατὰ ξηρὰν δυνάμεων τῆς ἐπαναστατημένης χώρας. Πρὶν προβῆ εἰς τὸν διορισμὸν τοῦτον ἡ Κυβέρνησις ἐζήτησε τὴν συναινέσειν τοῦ Καραϊσκάκη, οὗτος δὲ μεγαλόφρων καὶ ὑπερήφανος ἀπέστειλε πρὸς τὴν Διοίκησιν ἐπιστολήν, ἡ ὁποία εἶναι πλήρης φιλοπατρίας καὶ αὐταπαρνήσεως.

Ὁ Κόχραν λοιπὸν κατέφθασεν εἰς τὸν Πειραιᾶ, ὅπου μετέβη καὶ παρουσιάσθη αὐτῷ ὁ Καραϊσκάκης γενόμενος δεκτὸς μεθ' ὧν τῶν ἐπιβεβλημένων τιμῶν, μετ' ὀλίγον δὲ ἔσπευσε καὶ ὁ Τζούρτζ, ὅστις ἐπίσης ἐφάνη φιλόφρων εἰς τὸν Καραϊσκάκην, πρόεβη ὅμως εἰς μεταβολὰς τινὰς ἐν τῷ στρατοπέδῳ, αἵτινες ἀπέδειξαν ὅτι ἡ συνεργασία τῶν δύο ἀνδρῶν δὲν θὰ ἦτο εἰρημικὴ μέχρι τέλους. Οὕτω διενεμήθησαν χρήματα καὶ μισθοὶ εἰς ἀνθρώπους μὴ μετασχόντας τοῦ πολέμου, ἀφῆθη ἡ φροντίς τῶν εἰδῶν τοῦ στρατοπέδου ἀπὸ ἐκείνους, μὲ τοὺς ὁποίους ὁ Καραϊσκάκης ἐξοικονόμησε δεινοτάτας περιστάσεις καὶ ἐδόθη εἰς ἄλλους, καὶ ἐν γένει ὁ Τζούρτζ, ἀγνοῶν πρόσωπα καὶ πράγματα, ἤρχισε νὰ πληγῶνῃ διαρκῶς ὄχι μόνον τὸν Καραϊσκάκην, ἀλλὰ καὶ τοὺς συμπολεμιστὰς του ἀκριβῶς καθ' ἣν στιγμὴν αἱ ἀλλεπάλληλοι ἐπιτυχίαι εἶχον στερεώσει πλεόν τὴν φήμην τοῦ Καραϊσκάκη καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς αὐτὸν τῶν στρατιωτῶν του.

Ἐν τούτοις ἔπρεπε νὰ γίνῃ σκέψις περὶ τῆς λύσεως τῆς πολιορκίας τῆς Ἀκροπόλεως καὶ πρὸς τοῦτο συνεκλήθη συμβούλιον εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Καραϊσκάκης ἐπρότεινε νὰ καταληφθῇ ὁ Πειραιεὺς διὰ νὰ ἐνωθοῦν τὰ δύο χωρισμένα ἑλληνικὰ στρατόπεδα τοῦ Κερατσινίου καὶ τοῦ Φαλήρου. Ὁ Κόχραν ὄχι μόνον ἀπέδεχθη ὡς ὀρθὴν τὴν γνώμην ταύτην, ἀλλὰ καὶ ὠμίλησε φιλοφρόνως περὶ τῆς στρατηγικῆς εὐφυΐας τοῦ Καραϊσκάκη, οὗτος δὲ ἀπέδωκε τὰ φιλοφρονήματα, καὶ ἐπὶ τέλους, προσφερόντος τοῦ Κόχραν νὰ βοηθήσῃ τὸν ἀγῶνα, ἀνετέθη αὐτῷ ὁ βομβαρδισμὸς ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Ἐν τούτοις ὁ Κόχραν κατὰ τὴν ἐκκίνησιν εὐρέθη εἰς τὴν ξηρὰν καὶ διοικήσας μίαν μοῖραν τοῦ στρατοῦ

προεικιδύνευσεν καὶ οἱ τοῦρκοι ἔφυγον πλὴν τοῦ μοναστηρίου τοῦ Ἁγίου Σπυριδῶνος ὅπου ἐκλείσθησαν τινές, ἄνευ τροφῶν καὶ ἐφοδίων καὶ ἐπομένως καταδικασμένοι νὰ παραδοθῶν. Ὁ Κόχραν ὅμως δὲν ἤθελε νὰ περιμένῃ καὶ ἐπρότεινε νὰ γίνῃ ἐφοδος πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν. Ἐν τῷ μεταξύ οἱ κλεισμένοι εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Σπυριδῶνος ὑφίσταντο ἀλλεπαλλήλους τὰς ἐφοδούς τοῦ Κόχραν παρὰ τὰς συμβουλὰς τοῦ Καραϊσκάκη, ὅστις ἐπέμενεν ὅτι ἦτο περιττὸν νὰ θυσιάζωνται τόσοὶ ἄνθρωποι ἀφοῦ οἱ τουρκαλβανοὶ οὗτοι θὰ παρεδίδοντο. Ἐπὶ τέλους οἱ Ἄλβανοὶ ἐπρότειναν νὰ ἐξέλθουν μὲ τὰ ὄπλα των ὑποσχομένοι ὅτι δὲν θὰ πολεμήσουν κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ἀφοῦ τόσας ἡμέρας δὲν τοὺς ἐβοήθησεν ὁ Κιουταχῆς, ὁ δὲ Καραϊσκάκης ἐσκέφθη ν' ἀπορρίψῃ τὴν πρότασιν φρονῶν ὅτι θὰ ἠναγκάζοντο οἱ Ἄλβανοὶ νὰ παραδοθῶν μετὰ δύο ἡμέρας ἄνευ ὄρων καὶ τὰ ὄπλα των θὰ περιήρχοντο εἰς τοὺς στρατιώτας του. Ἐν τούτοις ἀπεφασίσθη νὰ γίνουσι δεκτοὶ οἱ ὄροι καὶ οἱ Ἄλβανοὶ ἐξῆλθον ἔχοντες εἰς τὸ μέσον αὐτῶν τὸν ἴδιον Καραϊσκάκην ὡς ἀσφάλειαν, ὅτε ἐνός στρατιώτου ζητήσαντος ν' ἀρπάσῃ διὰ τῆς βίας τὸ ὄπλον Ἄλβανοῦ τινος, ἐπῆλθε συμπλοκή, καθ' ἣν οἱ παραδοθέντες ἐφονεύθησαν, πλὴν ἐβδομήκοντα μόνον σωθέντων ἐκ τῶν τριακοσίων.

Τὸ θλιβερώτατον συμβῆν ἐλύπησε τὸν Καραϊσκάκην βαθύτατα, ἀλλ' ἀκριβῶς τοιαῦτα συμβάντα ἤθελε καὶ ἤξευρε νὰ προλαμβάνῃ ὁ γενναῖος ἐκεῖνος ἀρχηγός· καὶ διὰ τοῦτο ἐπεθύμει νὰ εἰσκαλοῦται ἀπὸ τοὺς ἀγνοοῦντας τὰ ἦθη καὶ τὸν τρόπον τοῦ πολέμου τῶν ἀτάκτων ξένους. Ἡ λύπη ὅμως τοῦ Ἑλλήνος στρατηγοῦ δὲν ἠμπόδισε τὸν Κόχραν νὰ τῷ ἀποστείλῃ ἔντονον διαμαρτύρησιν διὰ τὴν γενομένην σφαγὴν. Ὁ Καραϊσκάκης, λαθὼν τὸ ἔγγραφον ἐκεῖνο, ἐξεστράπη εἰς τρομερὰς ὕβρεις κατὰ τοῦ Κόχραν, ἀμέσως ὅμως συνελθὼν προσῆλθε καὶ τοῖς ἔδωκεν ἐξηγήσεις καὶ τοὺς ἐξώρκισε ν' ἀφήσουν πλεόν ἐκεῖνα, τὰ ὅποια δὲν διορθώνονται καὶ νὰ προσπαθήσουν νὰ ἐξασφαλίσουν τὸ μέλλον.

Ἀπεφασίσθη λοιπὸν νὰ ἐπισπευσθῇ ἡ ὑπόθεσις τῆς Ἀκροπόλεως. Ὁ Καραϊσκάκης ἀπεφαίνεται ὑπὲρ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τοῦ Κιουταχῆ, ὅστις τοιουτοτρόπως θὰ ἠναγκάζετο νὰ παραδοθῇ. Ὁ Τζούρτζι καὶ πρὸ πάντων ὁ Κόχραν ἦσαν ὑπὲρ τῆς ἀμέσου ἐνεργείας, καὶ ὁ τελευταῖος μάλιστα ἠπέλπει ὅτι, ἂν δὲν γίνῃ ἐφοδος, αὐτὸς θὰ πάρῃ τὰ πλοῖα νὰ φύγῃ. Ὁ Καραϊσκάκης ἄθυμος καὶ ἀπαισιόδοξος ἀνέλαβε τὴν πραγματοποίησιν τοῦ παρατόλμου σχεδίου τῶν δύο ξένων. Καὶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας μελετήσας καλῶς τὸ ἔδαφος ἐσκέφθη νὰ διαίρησιν τὸ στράτευμα εἰς δύο φάλαγγας, ἐκράτησε δὲ αὐτὸς τὴν μάλλον ἐκτεθειμένην θέσιν καὶ ἀνήγγειλεν εἰς τοὺς ξένους ὅτι θὰ εἶναι ἐτοιμὸς διὰ τὴν 23 Ἀπριλίου. Ἡ εἰδοποίησις αὕτη ἐχαροποίησε τοὺς δύο φιλέλληνας, οἵτινες ἀνέκραξαν:

— Ὡστε τοῦ Ἁγίου Γεωργίου θὰ εὐρτάσωμεν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν.

Ὁ Καραϊσκάκης ὅμως δὲν ἦτο διόλου ἐνθουσιασμένος. Ἡ στενοχωρία του ἐπέδρασεν ὄχι μόνον ἐπὶ τῆς ψυχικῆς ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς σωματικῆς του καταστάσεως, καὶ τὴν παραμονὴν, διαταχθεῖσης γενικῆς ἀναπαύσεως διὰ νὰ ἔχῃ ὁ στρατὸς ἀκμαίαις τὰς δυνάμεις του, ὁ Καραϊσκάκης ἐβασκανίζετο ὑπὸ δεινοῦ πυρετοῦ.

Δυστυχῶς καὶ πάλιν ἡ τάξις καὶ τὸ σύνθημα δὲν ἐτηρήθησαν εἰς τὸ στρατόπεδον, διότι, ἐνῶ, ὡς εἶδομεν, εἶχε διαταχθῆ πλῆρης ἀνάπαυσις καὶ ἀποχὴ ἀπὸ πάσης στρατιωτικῆς ἐνεργείας, Κρητῆς τινες ἐπετέθησαν κατὰ τινος Τουρκοῦ ὀχυρώματος καὶ ἤρχισαν νὰ πυροβολοῦν. Οἱ Τοῦρκοι ὄχι μόνον ἀπήντησαν, ἀλλ' ἐκάλεσαν καὶ ἄλλους εἰς βοήθειάν των, προσέτρεξαν δὲ καὶ ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων πολλοὶ καὶ ἡ συμπλοκή ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐγενικεύετο. Ὁ Καραϊσκάκης κατακείμενος εἰς τὴν σκηνὴν του καὶ ἀκούσας τοὺς τουφεκισμοὺς καὶ τὴν ὀχλοβοὴν ἠρώτησε τί συμβαίνει, πληροφορηθεὶς δὲ περὶ τίνος πρόκειται ἀνηγέρθη καὶ ἰππεύσας καὶ συγκεντρώσας ἀξιωματικούς τινας

γύρω του ἐρρίφθη εἰς τὸ μέσον τῆς μάχης. Ὁ Κιουταχῆς, βλέπων τὴν συμπλοκὴν γινομένην εἰς ἀνοικτὸν πεδῖον, ἀπέστειλεν ὀλόκληρον τὸ ἵππικόν του, καὶ οἱ περίξ τοῦ Καραϊσκάκη ἀδυνατοῦντες ν' ἀνθέξουν τρέπονται εἰς φυγὴν ἀφήσαντες τὸν ἀρχηγὸν των σχεδὸν μόνον. Ὁ ἀρχιστράτηγος τῆς Ρούμελης ὅμως δὲν ἀποδειλιᾷ. Πληγωθεὶς εἰς τὸ ὑπογάστριον πίπτει ἀπὸ τὸν ἵππον του, ἀλλὰ ἵππευε ἀμέσως καὶ προσπαθεῖ νὰ ἐνθαρρύνῃ τοὺς γύρω του, ἐνῶ ὁ γενναῖος ὑπασπιστὴς τοῦ ἵππικαῦ Κικλιμάνος, τοῦ ὁποῦ ἀπεκόπη ἡ δεξιὰ χεὶρ ὑπὸ σφαίρας κακοβούλου, ἐξακολουθεῖ νὰ μάχεται διὰ τῆς ἀριστερᾶς.

Τὸ παράδειγμα τοῦ Καραϊσκάκη ἐνεθάρρυνεν ὀλίγους, ἢ ἀντίστασις ἐγένετο συστηματικωτέρα καὶ ἐπὶ τέλους ὁ Καραϊσκάκης ἐσκέφθη περὶ ἑαυτοῦ μόνον ὅταν οἱ ἄλλοι ἐξηφανίσθησαν.

Οἱ ἀξιωματικοὶ του σπεύσαντες τὸν παρέλαβον καὶ τὸν μετέφεραν εἰς τὸν Πειραιᾶ, ὅπου τὸν ἐξήπλωσαν εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τοῦ πλοίου· οἱ ἰατροὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ ἀποκαλύψουν εἰς τὸν τραυματιὰν τὴν ἀληθινὴν του κατάστασιν. Ἐκεῖνος ὅμως δὲν ἦτο ἀνθρωπὸς εὐκόλως ἀπατόμενος καὶ διὰ φράσεώς τινος τὴν ὁποίαν μετεχειρίζετο συχνὰ ἀπέδειξε τὴν πρὸς τὸν θάνατον περιφρόνησίν του. Ἀμέσως ὅμως ἐζήτησε τὸν πνευματικὸν νὰ ἐξομολογηθῇ καὶ τοὺς δύο πιστοτέρους του ὑπαρχηγούς τὸν Χριστόδουλον Χατζηπέτρον καὶ τὸν Ἀλέξανδρον Γρίβαν Γαρδικιώτην. Ἀφοῦ δὲ ἔδωκε τελευταίας τινὰς ὁδηγίας καὶ ἐδήλωσεν ὅτι θέλει νὰ τὸν θάψουν εἰς τὸν Ἅγιον Δημήτριον τῆς Σαλαμίνας, εἶπεν εἰς τὸν Χατζηπέτρον καὶ τὸν Γρίβαν:

— Ἐλάτε τώρα νὰ σᾶς φιλήσω! Πρὸ πάντων σεῖς οἱ παλαιοὶ μου συναγωνισταὶ νὰ μὴν ἐντροπιασθῆτε. Εἰς τὸν υἱὸν μου ἀφήνω τὸ τουφέκι μου, τὴν μόνην περιουσίαν τοῦ ἔχω τώρα. Τὰς θυγατέρας μου τὰς ἀφιερώνω εἰς σᾶς τοὺς συναγωνιστάς μου. Ἐπεθύμουν νὰ ἔχω ἐμπρὸς μου τὸ ἔθνος διὰ νὰ εἰπῶ τί ἀξιζετε.

Ὅλην τὴν νύκτα ἐπέρασαν ὁ Καραϊσκάκης ἐν μέσῳ δριμυτά-

των πόνων καὶ τὴν τετάρτην πρωΐνην ὥραν ἐξέπνευσε συνιστῶν νὰ μὴ ἀναγγελθῇ ὁ θάνατός του εἰς τὸ στρατόπεδον. Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξύ ἤδη ὁ στρατός, ὅστις ἠτοιμάζετο ἐκείνην τὴν ἡμέραν νὰ ἐορτάσῃ τόσον καλὰ διὰ μιᾶς μάχης τὴν ἐορτὴν τοῦ ἀρχηγοῦ του, εἶχε μάθει ἤδη τὸν θάνατόν του καὶ λύπη καὶ πένθος εἶχε διαδοθῆ εἰς τὸ στρατόπεδον. Ὅλοι οἱ στρατηγοὶ καὶ στρατιῶται ὁμολογοῦν ὅτι ἡ ζημία εἶναι μεγάλη καὶ ἀνεπανόρθωτος καὶ ὅτι ὁ στρατός ἔμενε πλέον ἀκέφαλος καὶ ἄνευ ἐνθουσιασμοῦ. Ἡ εἰδησις, διαδοθεῖσα εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τῆς Ἑλλάδος, ἐπροξένησε βαθυτάτην λύπην, ἡ δὲ κηδεῖα του εἰς τὴν Σαλαμίνα ἐγένετο πρωτοφανὴς συρρέυσαντος ἀπείρου πλήθους καὶ ἀκολουθοῦντος ὀλοκλήρου τοῦ λαοῦ.

Ἐν τούτοις ὁ θάνατος τοῦ Καραϊσκάκη δὲν ἠμπόδισε τὸν Κόχραν νὰ πραγματοποιήσῃ τὰ φιλόδοξα σχέδιά του. Μετὰ δύο ἡμέρας ὅλος ὁ Ἑλληνικὸς στρατός ἐξεκίνηε κατὰ τοῦ Τουρκικοῦ, ὄχι εἰς δύο, ὡς εἶχε συστήσει ὁ Καραϊσκάκης, ἀλλὰ εἰς μίαν φάλαγγα, καὶ ὁ Ροσὶτ ἰδὼν ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐνήργουν μεμονωμένοι, ἀνεπτυγμένοι εἰς εὐρὸ μέτωπον καὶ ἄνευ ὑποστηρικμάτων καὶ ὄχρωμάτων, ἐπῆλθε κατ' αὐτῶν με ὅλον του τὸ στράτευμα καὶ μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πρώτων πυροβολισμῶν ἤρχισεν ἡ μάχη ἐκ τοῦ συστάδην, καθ' ἣν τὸ ἄθος τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ 1500 ἄνδρες ἔπεσαν, ἐνῆα πυροβόλα περιῆλθον εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ καὶ πλείστα σημαῖα. Οἱ στρατηγοὶ Νοταρᾶς, Βέϊκος, Τσαβέλας καὶ Βότσαρης ἐφονεύθησαν, ὁ Καλλέργης καὶ ὁ Δράκος συνελήφθησαν κίχμαλωτοι, μετ' ὀλίγον δὲ ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν παρεδόθη, ἡ Σπερεᾶ Ἑλλάς ὑπέκυψεν εἰς τὸν ζυγὸν καὶ ὁ στρατός αὐτῆς διελύθη.

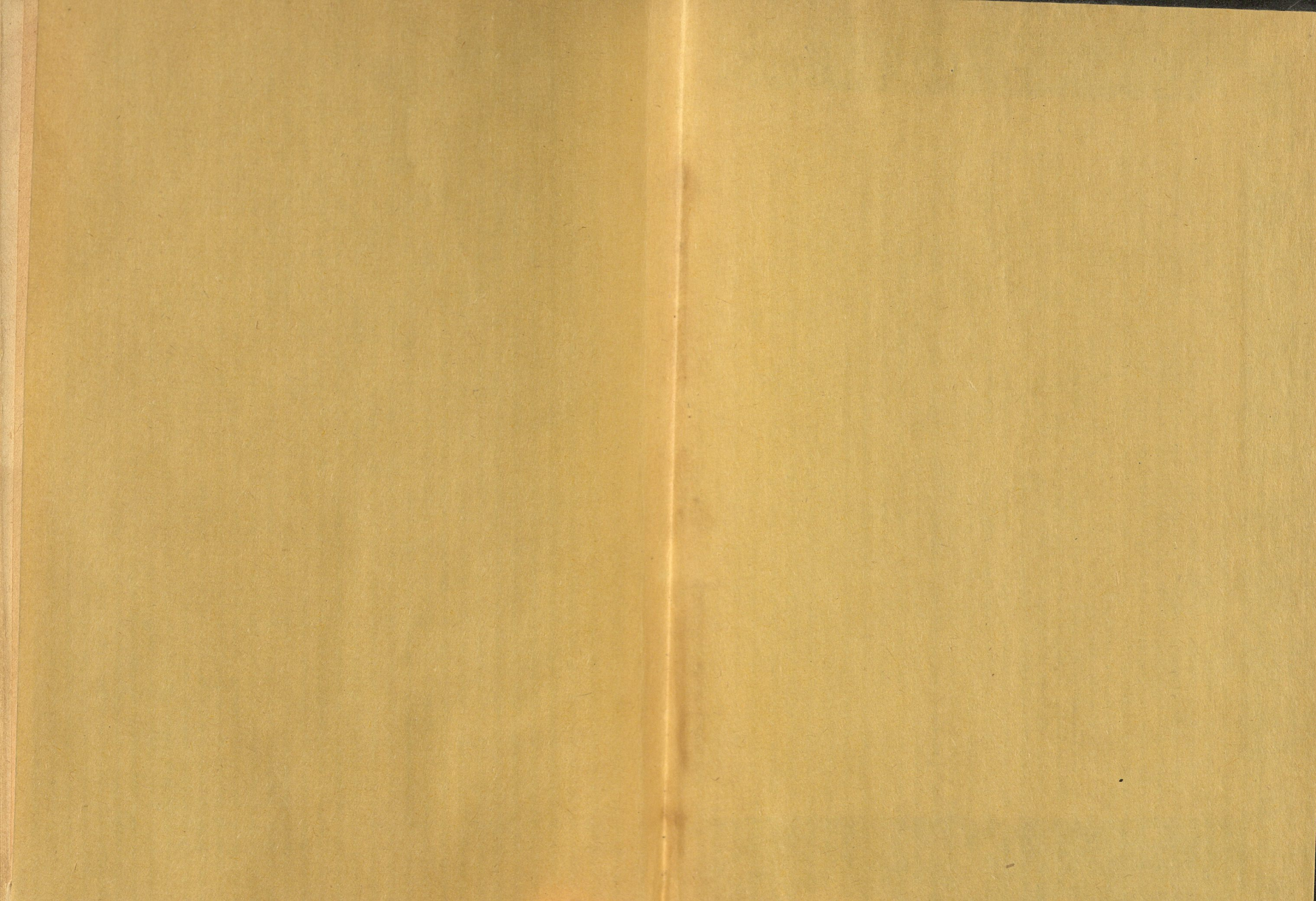
ΒΙΒΛΙΟΝ ΣΥΝΑΝΑΣΤΡΟΦΩΝ

1. **Μαγικά Παιγνια** ἔτι πειράματα ἐκ τῆς Φυσικῆς, ἐκτελούμενα διὰ προχείρων οἰκιακῶν σκευῶν, ὡς καὶ τὰ Μυστήρια τῶν Μάγων καὶ Ταχυδακτυλογραφῶν. Μετὰ εἰκόνων. Δρ. 1.20
2. **Παιγνια Συναναστροφῶν** ἔτι θαυματουργὰ παιγνιόχαρτα, πασιέντσαι, παντοῖα παιγνίδια καὶ διάφορα προβλήματα, πρὸς διασκέδασι τῶν οικογενειῶν. Μετὰ εἰκόνων. Δρ. 1.40
3. **Ζατρίκιον (Σκάκι)**. Νέα μέθοδος διδάσκουσα τὸ παιγνίδιον τοῦ ζατρίκιου ἐντὸς ὀλίγων ὥρῶν. Μετὰ εἰκόνων. Δρ. 1.40
4. **Νεωτέρα Χαρτομαντεία καὶ Χειρομαντεία** ἢ τέχνη τοῦ ρίπτειν τὰ χαρτὰ καὶ προμαντεύειν τὸ μέλλον ἐκ τῆς χειρός. Μετὰ δύο ὀλοσελίδων πινακῶν. Δρ. 1.—
5. **Ντάμα καὶ Τριώδιον**. Νέα μέθοδος διδάσκουσα τὸ παιγνίδιον τῆς Ντάμας καὶ τοῦ Τριωδίου ἐντὸς ὀλίγων ὥρῶν. Μετὰ πλείστων εἰκόνων ἐπεξηγηματικῶν τοῦ κειμένου. Δρ. 1.20
6. **Σφαιριστήριο (Μπιλιάρδο)**. Νέα μέθοδος διδάσκουσα τὸν τρόπον τοῦ παίζειν Μπιλιάρδο ἐντὸς ὀλιγίστου χρόνου. Μετὰ πλείστων εἰκόνων ἐπεξηγηματικῶν τοῦ κειμένου. Δρ. 1.20

ΜΕΛΟΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΦΕΞΗ

- Νόρμα** (Norma). Λυρική τραγωδία εἰς δύο πράξεις. Μουσική Β. Βελλίννη. Στίχοι Φελίτσε Ρομάνη. Δρ. 0.50
- Λουκία τοῦ Λαμμερμούρ** (Lucia di Lammermoor). Τραγικὸν δράμα εἰς δύο μέρη. Μουσική Γαστάνου Δονιζέττη. Στίχοι Σ. Καμμαράνου.
- Χορὸς προσωπιδοφόρων** (Un Ballo in Maschera). Μελόδραμα εἰς 3 πράξεις. Μουσική Ἰωσήφ Βέρδη. Δρ. 0.50
- Ἡ Ὑπνοβάτις** (La Sonnambula). Μελόδραμα εἰς 2 πράξεις. Μουσική Βικεντίου Βελλίνη. Στίχοι Φελίτσε Ρομάνη. Δρ. 0.50
- Ὁ Ραψφδὸς** (Il Trovatore). Μελόδραμα εἰς 4 πράξεις. Μουσική Ἰωσήφ Βέρδη. Στίχοι Σ. Καμμαράνου. Δρ. 0.50
- Ἡ Τραβιάτα** (La Traviata). Μελόδραμα εἰς 4 πράξεις. Μουσική Ἰωσήφ Βέρδη. Στίχοι Φ. Πιάβε. Δρ. 0.50
- Ἄϊδα** (Aida). Μελόδραμα εἰς 4 πράξεις. Μουσική Ἰωσήφ Βέρδη. Στίχοι Ἀντωνίου Γκισλαντσόνη. Δρ. 0.50

C

PREFACE
BY THE AUTHOR